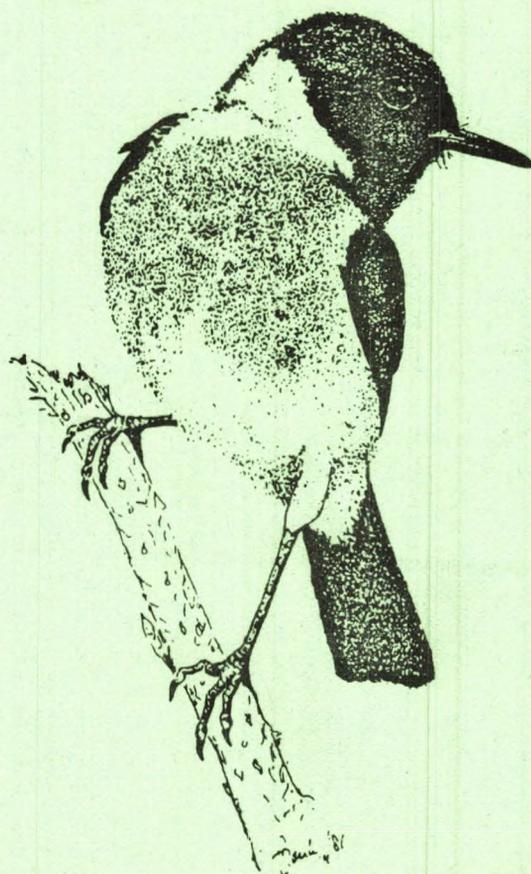

Mico
5/1

DE ROODBORSTTAPUIT

PERIODIEK VAN HET SAMENWERKINGSVERBAND VAN OOST-BRABANTSE VOGELWERKGROEPEN

ADRESSENLIJST AFGEVAARDIGDEN SAMENWERKINGSVERBAND VAN OOST-BRABANTSE VWG-EN

VOGELWERKGROEP IVN VALKENSWAARD

Ad van Asten Waalreseweg 73 a 5554 HB Valkenswaard 04902-41271
Jon Boesten de Mommers 12 5581 AL Waalre 04904-15276

VOGELWERKGROEP KNNV EINDHOVEN

Louis Schrover Bergstraat 24 5611 JZ Eindhoven 040-439065
Wim le Mair Vinc. Cleerdinlaan 12 5582 EK Waalre 04904-12780

VOGELWERKGROEP DE KEMPEN

Tom Heijnen Boschdijk 1081 5626 AG Eindhoven 04909-2128
Pieter Wouters Lensheuvel 37 5541 BA Reusel 04976-3049

VOGELWERKGROEP MIDDEN-BRABANT

Loek Hilgers Bernard Vrienslaan 7 5062 EM Oisterwijk 04242-84978

IVN VOGELWERKGROEP DE PEEL

Sjef Benders Wilhelminastraat 58 5721 KK Asten 04936-1367
Piet van Tilburg p/a Postbus 126 5720 AC Asten 04936-1120

VOGEL- EN NATUURWACHT 's-HERTOGENBOSCH

Dick Jansen Postbus 207 5140 AE Waalwijk

VOGELWERKGROEP DE KLAMPER

Harrie van Heeswijk p/a Fonteinberg 2 5691 GZ Son 040-425166
Jeroen Heuvelman p/a Fonteinberg 2 5691 GZ Son 04990-72366

VOGELWERKGROEP BEST

Chiel de Vries J. Banckertstraat 14 5684 BP Best 04998-73916

VOGELWERKGROEP NUENEN

Noud van Baalen Het Puyven 110 5672 RH Nuenen 040-833776

VOGELWERKGROEP IVN GELDROP

Piet van Happen Waardstraat 15 5662 EN Geldrop 040-862739
Ben de Ruyter Heibeeckstraat 40 5662 EG Geldrop 040-857391

VOGELWERKGROEP IVN OSS

Fred de Wit A. Kuypersstraat 51 5344 GA Oss 04120-31625
Wim Gremmen Mgr. Bekkersstraat 53 5351 GL Berghem 04123-1545

VOGELWERKGROEP DE ORTOLAAN

John Vereyken Margrietstraat 59 5741 XL Beek en Donk 04929-63199
Wil v. d. Vossenbergh Beukenlaan 95 5741 DX Beek en Donk 04929-63206

VOGELWERKGROEP IVN MAARHEEZE

Willem Beeren Kard. de Jongstraat 10 6021 VX Budel 04958-3437

VOGELWERKGROEP CUYK

Louis Geraets B. van Raaystraat 27 5437 BC Beers 08850-20263

+VOGELWERKGROEP IVN HELMOND

Frans van Lieshout Dr. Knippenberghof 14 5709 EE Helmond 04920-45711

VAN HET BESTUUR

VAN HET BESTUUR

In de vorige Roodborsttapuit heeft U kunnen lezen dat voor het broedvogelonderzoek van de PPD het veldwerk dit jaar wordt afgerond. Van groot belang is het dan ook dat er geen niet geïnventariseerde gebieden blijven liggen. Ik doe dan ook een beroep op U om hier dit jaar weer uw medewerking aan te verlenen. Ziet U geen kans om een gebied of nog een extra telgebied te inventariseren, geeft U zich dan op voor een of meer tel-weekenden. Deze tel-weekenden zijn nuttig, gezellig en interessant. U komt dan wellicht in gebieden waar U anders niet zo gauw komt. Na het veldwerk wacht voor de PPD-medewerkers nog een grote klus, het eindrapport "Avifauna onderzoek Midden en Oost-Brabant". Vanuit het SOV wordt e.e.a. begeleid door Peter Key, Sjef Benders en Marco Bakermans.

In VAN DE REDAKTIE kunt U lezen dat Maarten Helmig de redactie van de Roodborsttapuit is komen versterken. Maarten veel succes.

In januari is het eerste informatiebulletin van 1987 verschenen. Dit bulletin is tevens het jaarverslag van het SOV over 1986. Vandaar dat we dit bulletin in deze Roodborsttapuit hebben laten opnemen.

En tenslotte het bestuur behoeft nog steeds aanvulling, bel mij eens als U hier iets voor voelt.

Ben de Ruyter, 040-857391

SAMENWERKINGSVERBAND VAN OOST-BRABANTSE VOGELWERKGROEPEN (SOV).

Informatiebulletin nummer 3, januari 1987

Met ingang van vorig jaar heeft het SOV besloten jaarlijks een informatiebulletin uit te brengen en dat tevens dienst doet als jaarverslag van het bestuur naar de leden van de aangesloten werkgroepen toe.

Het SOV is medio 1979 door een aantal VWG-en in midden en oost Brabant opgericht met het doel om gezamenlijke activiteiten te gaan ondernemen, ervaringen uit te wisselen en waardevolle gegevens vast te leggen.

Het SOV is geen nieuwe of aparte werkgroep: het is een overlegorgaan waar afgevaardigden van de vogelwerkgroepen een platform vinden om hun ideeën te uiten en medewerkers te zoeken voor regionale activiteiten.

Vanuit het SOV worden voorstellen gelanceerd voor gezamenlijke projecten, maar het staat elke werkgroep vrij om daar aan deel te nemen.

De afgevaardigden, samen met enkele technische leden, vergaderen enkele malen per jaar te Best om de zaken door te nemen.

Op dit moment zijn er 15 werkgroepen bij het SOV aangesloten. Uden is in 1986 afgehaakt en Cuyk en Helmond hebben zich onlangs als lid aangesloten. Onderstaand kaartje geeft een indruk van de verspreiding van de werkgroepen. Vrijwel alle actieve vogelwerkgroepen in dit gebied zijn nu lid.

De Organisatie

Ten opzichte van vorig jaar zijn er enkele wijzigingen opgetreden in de samenstelling van het bestuur en aanverwante commissies.

Tom Heijnen, die de afgelopen vijf jaar als secretaris heeft gefunctioneerd en zeer veel werk heeft verricht, is halverwege het jaar terruggetreden. Ad van Poppel is gevlucht naar een onherbergzaam gehucht in Wales en aldaar getrouwd. Ben de Ruijter is bereid gevonden het bestuur te versterken en heeft de voorzittershamer van Sjef Benders overgenomen. Om duidelijk te maken wie wat doet volgt er een overzicht.

Bestuur	voorzitter secretaris intern secretaris extern penningmeester ander bestuurslid	Ben de Ruijter Ad van Asten Sjef Benders Frans Post van harte welkom
Technische leden	SOVON NMF PPD	Ernest van Asseldonk Maarten Helmich Frans Post
Begeleidingscommissie PPD/SOV	SOV	Peter Key Sjef Benders Marco Bakermans
Roodborsttapuit	redacteuren technische akt. tekeningen	Tom Heijnen Maarten Helmich Ad van Asten Frank Neyts, e.a.
Waarnemingsarchief	kontaktpersonen	Jon Boesten Tom Heijnen

De financiën

Het SOV is een overkoepelende organisatie van de afzonderlijke werkgroepen die, natuurlijk, geld kost. Per lid dragen de werkgroepen een gulden af aan het SOV. Van dit geld plus het batig saldo op de Roodborsttapuit wordt alles betaald. De Roodborsttapuit draait met een kleine winst zodat prijsverhogingen voorlopig niet aan de orde zijn. Financieel gezien is het SOV gezond. Begin 1986 was er een batig saldo van f700,- en eind 1986 is dat aangegroeid tot ruim f1000,- Dankzij deze buffer kan de broekriem twee gaatjes lossen.

SOV-aktie-nieuws

Het SOV heeft bij de provincie protest aangetekend voor het verlenen van een vergunning om Futen af te schieten op de visvijvers te Valkenswaard. Deze vogels worden er van beschuldigd de vissen op te vreten. Deze vermeende schade is echter nooit kwantitatief onderbouwd, laat staan dat dit zou moeten leiden tot het afknallen van tientallen Futen.

De heer Van Agt heeft een vergunning verstrekt nadat het districtshoofd van (NM)F een positief advies had gegeven.

Namens het SOV is er geprotesteerd tegen de aanleg van een golfbaan in het natuurterrein de Spinsterberg te Leende.

Verder is het SOV betrokken bij een protest tegen de jacht in de Astense Peel.

Het SOV-waarnemingsarchief

Na een lange voorbereidingstijd is het SOV-waarnemingsarchief van start gegaan. De coordinatie is in handen van Jon Boesten en Tom Heijnen en bij elke werkgroep is een persoon verantwoordelijk voor de inzameling van de kaarten.

Er is een archiefwerkgroep opgericht die er op toe ziet dat de kaarten correct zijn ingevuld, waarna ze verzonden worden naar SBB te Utrecht. Deze instantie draagt de zorg voor de verwerking en stelt faciliteiten en geldmiddelen ter beschikking. Het toont aan dat het als een belangrijk project wordt beschouwd. SBB mag de gegevens intern gebruiken.

De kaart is uitsluitend bedoeld voor losse waarnemingen en hier bestaan toch nog misverstanden over. Bespreek ze met je archiefman.

Het invullen van de kaart vergt nauwelijks tijd en is, ondanks het feit dat de kaart ingewikkeld oogt, erg eenvoudig.

Er zijn al verscheidene bewerkingsprogramma's gereed en in de nabije toekomst kunnen er uitdraaien gemaakt worden per soort, per gebied, per waarnemer, per jaar, per maand en wat dies meer zij.

Vorbij zijn de tijden dat stapels opschrijfboekjes doorgeworsteld moeten worden om informatie te vergaren over enkele soorten.

Vorbij zijn de tijden dat in de kleine uurtjes met betraande ogen verbleekte handschriften ontcijferd moesten worden en er duizenden kaartjes door je verkrampte vingers gleden.

Vraag bij de archiefman van je werkgroep een handleiding en een kilo waarnemingskaarten en vul ze in!

SOV-tellingen

Het SOV coordineert en organiseert verschillende tellingen.

- Beekvogeltelling in het winterhalfjaar worden een drietal tellingen gehouden. Dit onderzoek loopt al meerdere jaren en heeft al leuke resultaten opgeleverd.
Coördinator: Lex Peeters 04976-2271

- Watervogeltelling de watervogeltellingen zijn tegenwoordig in handen van het NMF. Deze instantie regelt alles.
Coördinator: Maarten Helmich 013-678755

- Patrijzentelling bij deze telling worden in de maanden februari en maart km-hokken geïnventariseerd op Patrijzen. De dichtheden variëren van 0.5 tot 3p/km².
informatie: Wim Bankers 04934-4728

- Waterpiepers na de emigratie van Ad van Poppel is het erg rustig geworden aan het Waterpiepersslaapplaatsenfront.
Wie neemt de draad op?

- Gruttosozen Idem dito

- Kuifleeuwerik Wie bezit gegevens over deze stadsvogel die stilletjes begint te verdwijnen uit de steden?
Inlichtingen: Hans van de Laarschot: 04934-1555

De Themadag

De jaarlijkse themadag begint onderhand een vertrouwde plek te krijgen binnen het SOV-gebeuren. Het is eigenlijk het enige projekt waar je aan mee kunt doen zonder dat je je hoeft in te spannen. Slechts een dag per jaar in een warme zaal met koek en soep. Geen wonder dat er elk jaar rond de 100 man komen.

Dat iedereen de contacten op prijs stelt blijkt niet alleen uit de grote opkomst, maar vooral doordat het programma altijd uitloopt omdat iedereen zoveel te bespreken heeft met zijn collega's.

In 1986 werd gekozen voor een presentatie van regionale activiteiten van de werkgroepen. Nagenoeg elke werkgroep was op 15 november vertegenwoordigd met een stand en er werden verschillende lezingen gehouden.

Ze gingen over Nachtzwaluwen, weidevogelgebieden, nestkasten, natuurbeheer, vogelcursussen, waarnemingskaart, public relation en een prachtig verhaal over de opbouw van een dialezing.

Al met al: een zeer geslaagde dag die herhaald moet worden.

De Roodborsttapuit

In 1986 verschenen de nummers helaas niet op tijd. We begrijpen dat vele abonnees teleurgesteld zijn over het onregelmatige verschijnen van het blad. De redactie slaagde er niet in om op tijd een goed gevuld nummer uit te brengen. Eind 1986 heeft Loek Hilgers de redactie verlaten en is voorlopig opgevolgd door Maarten Helmich. We hebben er alle vertrouwen in dat in 1987 drie nummers op regelmatige tijdstippen zullen uitkomen, maar kopij blijft broodnodig. Als aanmoediging valt te vermelden dat de al lage abonnementsprijs van f10,- niet wordt verhoogd. En dat is geen geld voor 150 pagina's brabantse vogelnieuws. Dus, verbreed je vogelkennis en neem een abonnement!

Het PPD-avifauna-onderzoek

Het grootschalige inventarisatie-onderzoek in het agrarisch gebied van Midden en Oost Brabant dat de provincie organiseert nadert zijn voltooiing. Nog een jaar en het zit erop!

Degene die hebben meegewerkt aan de broedvogel-en/of wintertelling ontvingen in maart 1986 een dik rapport met enkele voorlopige resultaten van drie jaar veldwerk. Weidevogels zoals Kievit en Wulp lijken in redelijke aantallen voor te komen terwijl soorten als de Grutto, Roodborsttapuit, Geelgors en Gele kwikstaart maar spaarzaam worden aangetroffen.

Opvallend is de opkomst van de Zwarte Roodstaart en de Boomvalk waarvan niet bekend was dat ze zich in deze aantallen ophielden in de wijdse maistoendra van midden en oost Brabant. In de winter blijken er overal Stormmeeuwen voor te komen en er zijn meer plekken met Kleine Zwanen dan werd gedacht.

Het rapport biedt een schat aan informatie terwijl het slechts is bedoeld als een eerste proeve voor een uitgebreide rapportage.

Het SOV zal er via haar vertegenwoordigers in de begeleidingscommissie op toe zien dat er een goed rapport tot stand komt. Gezien de grote inbreng van de vrijwilligers hebben we daar recht op, het moet méér worden dan een beleidsstuk. Tot nu toe heeft de provincie hier niet afwijzend op gereageerd, integenstelling zelfs!

Onze versterkte commissie zal een vinger aan de pols houden.

De SOVON-projecten

Het werkgebied van het SOV fungeert voor het SOVON als een district. Het is daarom ook de bedoeling dat het SOV als vertegenwoordiger optreedt naar het SOVON namens alle bij het SOV aangesloten werkgroepen. Deze constructie is door hun geaccepteerd.

De werkgroepen zullen evenwel afzonderlijk SOVON-post ontvangen.

Op het ogenblik organiseert het SOVON een drietal grote en enkele kleinere projecten.

Om ons tot de grote projecten te beperken:

BMP Broedvogelmonitoringprojekt

Bij dit onderzoek wordt gedurende een zeer lange reeks van jaren een oppervlak grondig geïnventariseerd met als doel het opsporen van aantalsschommelingen van algemene soorten.

Deelname vereist een goede inventarisatie-kennis.

BSP Bijzondere Soorten Projekt (broedvogels).

Bij dit onderzoek moet tenminste een kwartblok van 2,5 x 2,5 km geïnventariseerd worden op het voorkomen van schaarse en zeldzame soorten. Via dit projekt hoopt men tevens alle koloniesoorten in kaart te brengen daar dit over het algemeen betrekkelijk eenvoudig is.

Deelname staat open voor iedereen met een redelijke vogelkennis.

Losse waarnemingen van zeldzame soorten kun je hier ook kwijt.

PPT Punt Transekt Tellingen,

Op een twintigtal punten moeten gedurende vijf minuten alle vogels genoteerd worden.

Deelname vereist een goede vogelkennis.

Geïnteresseerden kunnen terecht bij Ernest van Asseldonk en bij Jan van Diermen(BMP). Medio 1986 is een eerste nieuwsbrief verschenen met leuke resultaten van o.a. Boomklever, Georde Fuut, Roerdomp en Zwarte stern.

Adressen

Hieronder volgen een aantal belangrijke adressen van mensen die iets regelen of onder hun hoede hebben:

Ben de Ruiter	HeibEEKstraat 40	5662 EG Geldrop
Ad van Asten	Waalreseweg 73a	5554 HB Valkenswaard
Sjef Benders	Wilhelminastraat 58	5721 KK Asten
Frans Post	Noordhoekring 62	5038 GE Tilburg
Jon Boesten	De Mommers 12	5581 AL Waalre
Tom Heijnen	Boschdijk 1081	5626 AG Eindhoven
Maarten Helmich (NMF)	Ackerdijkstraat 26	5212 GL Den Bosch
Ernest van Asseldonk	De Klerklaan 47	5624 BB Eindhoven
Marco Bakermans	Klaproos 17	5527 KG Hapert
Peter Key	Molenstraat 36	5087 BN Diessen

Met ingang van 1987 heeft het SOV een nieuw, centraal, adres. Deze postbus wordt het vaste correspondentie-adres voor alle SOV-zaken.

SOV
POSTBUS 319
5600 AH EINDHOVEN

VOGELWERKGROEPEN AAN HET WOORD

VOGELWERKGROEP LAND VAN CUYK

Namens Vogelwerkgroep "Land van Cuyk": Louis Geraets

Vogelwerkgroep Land van Cuyk is een onderdeel van V.W.G. "Rijk van Nijmegen e.o."

Het werkgebied omvat de gemeenten Grave, Beers, Cuyk, Oeffelt, Boxmeer, Vierlingsbeek, Oploo, St.Anthonis, Wanroy en Mill.

Vogelwerkgroep Land van Cuyk bestaat ruim 5 jaar en heeft als doel het leggen en onderhouden van contacten met vogelaars in de eigen omgeving en het opzetten en stimuleren van allerlei activiteiten, zoals vogelinventarisaties. De vogelstudie in het algemeen en daarmee het stimuleren van de interesse voor vogels, een en ander door het houden van excursies. Om deze doelstelling in de praktijk te brengen zijn er diverse activiteiten, waarbij zowel de beginners als de ervaren mensen onder de leden aan hun trekken kunnen komen. Ieder lid kan zijn eigen keuze maken, al naar gelang zijn beschikbare tijd en inzet. Regelmatig wordt een kontaktavond gehouden, waarbij de werkgroepsactiviteiten besproken worden. Verder kunnen de leden ervaringen uitwisselen. Eventueel wordt een spreekbeurt gehouden of een serie dia's vertoond.

Tenminste één keer per maand wordt er een excursie georganiseerd naar een vogelrijk gebied.

Diverse gebieden worden geïnventariseerd op broedvogels (broedvogelmonitoring-project SOVON), onder andere Ossenbroek te Beers, de Beugense Vilt en de Vortumse uiterwaarden.

Door een aantal medewerkers zijn nestkasten geplaatst. Deze worden regelmatig gecontroleerd op bewoning en broedverloop. De resultaten worden verwerkt in een nestkastenverslag. Verder worden de kasten schoongemaakt en voor zover nodig mocht zijn gerepareerd of vervangen.

Van september tot en met april worden maandelijks verschillende trajecten geteld langs de Maas, van Vierlingsbeek tot Megen. Er wordt een route gevolgd zo dicht mogelijk langs de Maas. Hierbij worden alle vogels geteld. Dit in het kader van de Rivierentellingen.

Ook wordt deel genomen aan de Bekentelling.

De resultaten worden gepubliceerd in het kontaktblad van de V.W.G. Rijk van Nijmegen e.o. "De Mourik".

In augustus 1986 is door enkele leden van de Vogelwerkgroep het idee geopperd het Land van Cuyk te onderzoeken op het voorkomen van vogels, en in de toekomst tot het schrijven van een Avifauna te komen.

Hiertoe is de Werkgroep Avifauna Land van Cuyk opgericht. Circa 22 leden hebben tot op heden hun medewerking toegezegd. Binnen een termijn van zes jaar moet het gehele gebied onderzocht zijn.

Tot nu toe is er onder andere een wintervogeltelling gehouden, waarbij het gehele gebied geteld is. Verder is getracht meeuwen- en kraaien-slaapplaatstellingen te houden. Dit minder succesvol.

Met literatuuronderzoek is reeds gestart en uit het archief van de V.W.G. "Rijk van Nijmegen e.o." zijn gegevens verzameld. Tot op heden zijn vijf nieuwsbrieven verschenen, welke ook in de Mourik gepubliceerd zijn. Ook heeft een oproep in "De Gelderlander" en "Het Vogeljaar" gestaan, met het doel mensen te vinden, die in het verleden al eens pogingen hebben gedaan, gebieden in het Land van Cuyk te inventariseren cq. te onderzoeken op het vogelbestand.

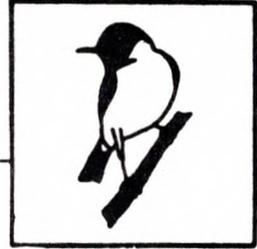
In 1987 vindt een inventarisatie van 1/6 deel van het onderzoeksgebied plaats, namelijk de zuid-west hoek (Overloonse vlak, Westerbeek en Staatsbossen St.Anthonis).

Vier proefvlakken worden geïnventariseerd volgens de BMP-methode van SOVON, namelijk Heide-Ullingse bergen, Staatsbossen St. Anthonis, Agrarisch gebied-Overloonse vlak en Bebouwing Oploo. Hier worden alle soorten geteld. Het overige deel wordt onderzocht volgens de BSP-methode van SOVON. Hier worden zeldzame en schaarse soorten geteld.

U ziet wel, een gevarieerde lijst die altijd voor uitbreiding vatbaar is, want ieder initiatief wordt met belangstelling ontvangen. Het kijken naar en genieten van de vogels om ons heen is een ontspannende en aangename bezigheid.

Adres: Burg. van Raaystraat 27, 5437 BC Beers. Tel. 08850 - 20263

SOV BERICHTEN

SOV ARCHIEF MEDEDELINGEN NR 1

Tom Heijnen en Jon Boesten

Het SOV waarnemingen-archief loopt inmiddels ruim 1 jaar, reden genoeg om even stil te staan bij de stand van zaken. In dit eerste nummer van "SOV archief mededelingen" zult u over de volgende zaken geïnformeerd worden:

1. Hoe draait het archief (hoeveel waarnemingen zijn binnen);
2. Hoe staat het met de verwerking van de gegevens;
3. Wat is wellicht onduidelijk in de handleiding;
4. Waar moeten de waarnemingskaarten naar toe gestuurd worden en waar kunt u meer kaarten etc. verkrijgen.

Bovendien zal een korte toelichting gegeven worden op het invullen van de SOV waarnemingskaarten, omdat de ervaring inmiddels geleerd heeft dat de handleiding op een aantal punten niet duidelijk is.

Een meer uitgebreide versie van onderstaande tekst zal binnenkort toegezonden/afgegeven worden onder de naam "SOV archief bulletin nr 1".

Diegenen, die reeds waarnemingskaarten hebben ingediend, willen wij via deze weg nogmaals hartelijk danken. En wellicht ten overvloede willen wij benadrukken, dat personen die met het verwerken van de waarnemingskaarten willen helpen, van harte welkom zijn!

De centrale archiefpersonen,

Jon Boesten en Tom Heijnen.

1. Hoe draait het archief ?

Tot op heden werden er van slechts zeven personen waarnemingskaarten ontvangen. Maar hoe weinig dit ook mag lijken, volgens allerlei berichten zijn er vogelaars bezig om kaarten in te vullen. Als we hierop afgaan, kunnen we stellen dat het archief redelijk bij de waarnemers aanslaat.

We beseffen, dat het invullen van SOV waarnemingskaarten een abstracte bezigheid lijkt. De waarnemingskaart oogt ingewikkeld (maar is dat niet!), er wordt met allerlei kodes gewerkt en over de enorme voordelen van computerverwerking zullen de meesten niet op de hoogte zijn.

Dat laatste euvel willen we op niet al te lange termijn aanpakken en wel door een indrukwekkend pakket resultaten te laten zien. Op de SOV kontaktdag is hiervan al een voorproefje gegeven.

Om het verschil tussen een "traditioneel" archief en een geautomatiseerd archief duidelijk te maken het volgende voorbeeld:

Stel een kaartenarchief bestaat uit 5.000 kaarten, die op volgorde van soort staan. Nu wil je iets weten van een bepaald gebied. Dat betekent, dat je alle kaarten zult moeten doorlopen. Als je de gegevens van dat gebied nu ook nog per jaar wilt rangschikken, kun je wel nagaan dat hier vele dagen mee gemoeid zijn.

Een computer(programma) doet er zo'n 20 seconden over. Bovendien worden de gegevens keurig afgedrukt en fouten bij het zoeken en sorteren zijn uitgesloten.

N.B. Zoals het er nu uitziet, zal er straks geen sprake zijn van "slechts" 5.000 waarnemingen, maar enkele 10.000-den!

Uit dit voorbeeld moge duidelijk zijn, dat computerverwerking van onze vogelgegevens een gigantische tijdsbesparing oplevert. En die tijd... die kan in het toepassen en analyseren van die gegevens gestoken worden! Het zal duidelijk zijn, dat dit ook voor de natuur- en vogelbescherming van zeer groot belang is; hoe vaak gebeurt het niet, dat gegevens van een gebied binnen enkele weken of soms dagen beschikbaar moet zijn?

Bovendien is het mogelijk om met de computer allerlei verspreidingskaarten en tabellen te maken, van 1, 2 of 100 soorten, dat maakt niet uit (behalve dat de computer er wat langer over doet, bijvoorbeeld 10 minuten bij 100 soorten).

2. Hoe staat het met de verwerking van de gegevens?

Zoals inmiddels bekend zal zijn, worden de waarnemingskaarten door het Staatsbosbeheer in Utrecht in de computer ingevoerd. De ervaring tot nu toe heeft geleerd, dat het heel snel gaat (hooguit enkele weken voor bijvoorbeeld 2000 kaarten). Daarna worden de ingevoerde gegevens op fouten gecontroleerd en de fouten worden vervolgens hersteld. Onze vogelgegevens zijn dan klaar om te gebruiken!

Op dit moment zijn er ongeveer 5500 kaarten verwerkt en binnenkort zullen hier 2000 kaarten aan toegevoegd worden.

U kunt zich voorstellen, dat er door invulfouten van de waarnemingskaarten rare dingen kunnen ontstaan. Daarom controleerd een speciaal computerprogramma op allerlei maffe waarnemingen.

Mochten de archiefmensen niet weten wat ze met dergelijke waarnemingen moeten doen, dan zullen ze aan de betreffende waarnemer ter beoordeling voorgelegd worden.

3. Toelichting op de handleiding (het blauwe boekje)

Laat u niet ontmoedigen door de uitgebreide handleiding en de onderstaande informatie. U kunt altijd waarnemingskaarten invullen. Als u iets niet duidelijk is, vult u dat gewoonweg niet in. Maak dan eventueel een opmerking op de achterzijde van de kaart.

Algemene opmerkingen

1. We verzamelen waarnemingen vanaf 1 januari 1986, maar indien u daartoe de mogelijkheden heeft zijn waarnemingen van voor 1 januari zeer welkom! (we proberen namelijk zoveel mogelijk met terugwerkende kracht te werken).
2. Er bestaat onduidelijkheid over de waarnemingen, die ingevuld moeten worden.

* vul geen waarnemingen in, die al op telformulieren worden ingevuld (zoals SOVON tellingen, beekvogeltellingen, tellingen van de PPD, etc.).

* van de resterende waarnemingen hoeven in principe alleen maar die waarnemingen ingevuld worden, die in de tabel in de handleiding genoemd zijn. Maar uitdrukkelijk willen we vermelden, dat waarnemingen die niet in de tabel staan eveneens ingestuurd kunnen worden en welkom zijn. Alle binnenkomende gegevens worden verwerkt!
Samengevat: wat in de tabel staat "moet" ingevuld worden, maar voor het overige is iedere vogelaar vrij om alles in te vullen, wat hij/zij maar wil!

* Waarnemingen die op 1 broedgeval (of meerdere broedgevallen in hetzelfde kilometerhok) betrekking hebben, moeten op 1 kaart ingevuld worden. Daarom is het verstandig om waarnemingen van een broedgeval niet meteen in te sturen, maar af te wachten of u nog meer waarnemingen doet, die daarop betrekking hebben.

Meerdere waarnemingen in een maand (niet-broedvogelwaarnemingen)

Stel u ging zes keer in november 1986 naar een gebied en zag daar iedere keer een Klapekster. Het is een vervelend werk om van al deze waarnemingen een aparte kaart in te vullen. U kunt daarom volstaan met 1 waarnemingskaart, waarop u wel de maand, maar niet een dag invult. De dagen zet u dan op de achterzijde van de kaart, bijv. onder de rubriek "bijzonderheden". We willen u echter vragen, om meerdere waarnemingen die niet allemaal in een maand vallen, uit te splitsen naar de afzonderlijke maanden.

Meerdere waarnemingen in een maand of jaar (broedgevallen)

Bij (mogelijke) broedgevallen kan het niet alleen voorkomen, dat er meerdere waarnemingen in een maand worden gedaan, maar ook in meerdere maanden van een jaar. In dergelijke gevallen vult u alleen het jaartal in, dus niet een maand en dag.

Wat is systematisch geteld?

Onder het kopje "type telling" op de waarnemingskaart kan aangekruist worden, om wat voor type telling het gaat. Dit is een vrij verwarrend begrip. Deze rubriek is alleen van belang bij kleine, duidelijk begrensde gebieden! Met name kunnen hier vennen, plassen, afgravingen, kleine bosjes (tot zeg 100-150 ha), kleinere heidevelden e.d. genoemd worden. De rubriek "type telling" heeft vooral nut bij waarnemingen van eenden en steltlopers: het maakt immers nogal wat uit, of u een keer alle Groenpootruiters op een ven (vrij) nauwkeurig heeft geteld of toevallig een groepje Groenpoten zag zitten bij het langsfietsen!

Als leidraad geldt: met uitzondering van kleine, begrensde gebieden zullen de waarnemingen meestal "niet systematisch geteld" betreffen. Het al dan niet systematisch geteld zijn moet bovendien per soort (dus niet per telling) bekeken worden.

Geteld en geschat aantal paren / territoria

De handleiding is wat dit betreft wat beknopt, waardoor al enige misverstanden opgetreden zijn.

Onder geteld aantal wordt het aantal (paren of exemplaren, afhankelijk van het type waarneming) verstaan dat door u waargenomen is. Dat hoeft echter niet perse een exakt aantal te zijn: als u een groep ganzen telt en op ongeveer 300-350 exemplaren uitkomt, wordt ook dit als geteld aantal beschouwd. En als u een groep vogels zo'n beetje op aantal geschat heeft, geldt dit eveneens als een geteld aantal.

Het geschat aantal heeft betrekking op het aantal, dat er volgens u in een bepaald gebied zou kunnen zitten, gebaseerd op het waargenomen aantal! Het volgende is echter foutief: u stelt toevallig een broedgeval van een Wulp op de Strabrechtse Heide vast en schat het aantal op de gehele heide op 10-15 paren.

Korrekt is: U heeft enkele keren een afgraving op Futen-paren geteld en daarbij vier zekere broedgevallen vastgesteld; op basis van overige waarnemingen (bijv. solitair waargenomen exemplaren) schat u het aantal op 5-6 paren. U vult dan bij "aantal paren/territoria" in: geteld 4, geschat: 5-6.

Een laatste noot is op z'n plaats wat beteft het invullen van aantal "exemplaren". Stel u heeft te Budel-Dorplein 5 Bruine Kiekendieven gezien, waarvan 2 mannetjes, 1 vrouwtje, 1 onvolwassen ex. en 1 exemplaar, waarvan verder niets bekend is. U vult deze gegevens dan als volgt in:

	man.: 2
geteld : 5	vrw.: 1
geschat: ...	onv.: 1

U moet dus bij geteld aantal het totale aantal invullen!

Bijzonderheden

U kunt altijd, indien u dat wenst, bijzonderheden op de achterzijde van de kaart vermelden in de rubriek "bijzonderheden betreffende gedrag". Deze bijzonderheden hoeven niet perse op gedrag betrekking te hebben! Bijzonderheden die op het archiefwerk relevant zijn, worden in de computer opgenomen.

4. Waarnemingen insturen en kaarten verkrijgen

Insturen van waarnemingen

Als u lid bent van 1 van de onderstaande werkgroepen, gelieve u de waarnemingskaarten af te geven / te sturen aan de genoemde archiefpersonen:

VWG KNNV Eindhoven Wim le Mair, Vinc. Cleerdinlaan 12, 5582 EK Waalre

VWG De Kempen Lex Peeters, Marialaan 26, 5541 CD Reusel of
Tom Heijnen, Boschdijk 1081, 5626 AG Eindhoven

VWG IVN Valkensw. Ad van Asten, Waalreseweg 73a, 5554 HB V'waard
Jon Boesten, De Mommers 12, 5581 AL Waalre

VWG Midden-Brabant Arno Braam, Korhoenstraat 65, 5022 BE Tilburg

VWG De Peel Wim Bankers, Havercamp 1, 5721 LK Asten
Jan Timmermans, Titanusstraat 4, 5721 BV Asten

VWG Best Chiel de Vries, J. Banckertstr 14, 5684 BP Best

VWG Geldrop Piet v Happen, Waardstraat 15, 5662 EN Geldrop

VWG IVN Helmond Frans v Lieshout, Dr. Knippenberghof 14, 5709 EE Helmond
Erik v Kilsdonk, Berkenhoutstraat 21, 5706 XJ Helmond

VWG Cuyk Edward Jans, Schaarweg 13, 5438 AJ Gassel

Overige vogelaars (maar eventueel ook die van 1 van bovengenoemde werkgroepen) kunnen hun waarnemingskaarten sturen naar:

Staatsbosbeheer
T.a.v. A. Saaltink / SOV projekt, kamer 18-29
Antwoordnummer 9965
3500 WB Utrecht

Een postzegel plakken is niet nodig!

Verkrijgen van waarnemingskaarten

U kunt waarnemingskaarten, handleidingen en andere paperassen verkrijgen bij:

Jon Boesten
De Mommers 12
5581 AL Waalre (04904 - 15276)

ERRATA EN ADDENDA NUMMER 5(2/3)

- Pagina 68: Regel 23 van onderaf: o Klein Waterhoen moet zijn: o Klein Waterhoen.
- Pagina 69: Regel 1: op 15 augustus moet zijn: tot 15 augustus
Regel 12: ongepaard o Klein Waterhoen moet zijn: ongepaard o Klein Waterhoen.
- Pagina 94: Bij de terugmelding van Blauwborsten ontbreken de tekenjjes die onderscheid tussen o en o zichtbaar maken. Hopelijk is dit in het volgende nummer recht te zetten.

VAN DE REDAKTIE

VAN DE REDAKTIE

Soms kunnen wisselingen van redactieleden heel snel gaan. Zo ook bij de redactie van de Roodborsttapuit. Werd in het voorgaande redactioneel nog ingegaan op het vertrek van Hans v. d. Laarschot, nu valt de eer aan Loek Hilgers, die per 1 januari 1987 de redactie heeft verlaten.

Vroeger dachten ecologen, dat diversiteit van ecosystemen zou leiden tot stabiliteit. Met andere woorden, hoe diverser een redactie-systeem, des te stabiel. Robert May heeft aangetoond, dat dit idee onjuist is. Hij verklaarde de diversiteit van ecosystemen in de tropen uit de zeer stabiele milieu-omstandigheden, die er heersen. Als die milieu-omstandigheden sterk gaan variëren, zal dit leiden tot een afname van de diversiteit.

Vertaald naar redactie-werkzaamheden betekent dit, dat gekozen kan worden uit: of het redaktiewerk simpel houden, of de redactionele werkomstandigheden stabiel houden. Met de toetreding van Maarten Helmich als nieuw redactielid, hoopt de redactie beide voorwaarden voor een optimale Roodborsttapuit-productie vervuld te hebben.

Voor diegenen, die Maarten nog niet kennen: hij is werkzaam bij het Ministerie van Landbouw en Visserij als consulent natuurbehoud bij het NMF (Natuur, Milieu en Faunabeheer) te Tilburg en als zodanig direct betrokken bij de bescherming van de brabantse natuur. Sinds ruim een jaar organiseert hij vanuit NMF de watervogeltellingen in Noord-Babant. Daarnaast is hij een actief lid (en redakteur van Den Boschrietsangher) van de Vogel- en Natuurwacht voor 's-Hertogenbosch en omgeving.

Tom Heijnen

KORRESPONDENTEN VOOR "DE ROODBORSTTAPUIT"

Tot nu toe is het de redactie van de SOV-periodiek "De Roodborsttapuit" altijd gelukt om voldoende kopij bij elkaar te krijgen voor het vullen van een nummer.

Na 5 jaar Roodborsttapuit, met in totaal z'n 750 pagina's, is dat geen slecht resultaat. De redactie heeft het echter altijd jammer gevonden, dat de stukjes en artikelen slechts van een zeer beperkt groepje vogelaars kwamen. De redactie wordt momenteel met twee feiten gekonfronteerd:

1. De uitdrukkelijke wens van de redactie zelf, om de Roodborsttapuit gevarieerder te maken, met meer regionale nieuwtjes en waarnemingen;
2. De kopij is (ook wat de vaste schrijverskern betreft) langzaam aan het opdrogen, zodat het steeds moeilijker wordt om ons blad te vullen.

Om de Roodborsttapuit zowel gevuld te krijgen als gevarieerder te maken, stelt de redactie nu het volgende voor. We willen per vogelwerkgroep graag een zogenaamde korrespondent in ons werk betrekken. De korrespondent kan ons op de hoogte houden van activiteiten, die binnen zijn werkgroep plaatsvinden of ontplooid worden, hij kan ons wellicht personen "tippen", die een artikeltje voor de Roodborsttapuit willen schrijven en mogelijk kan hij ons ook voorzien van leuke waarnemingen voor de rubriek Korte Mededelingen. Kortom, de korrespondent wordt voor ons de sleutelfiguur voor het onderhouden van de kontakten tussen de werkgroep van het SOV en de redactie van het SOV. Wij willen u vragen om over dit idee na te denken. Binnenkort zullen de vogelwerkgroepen hierover meer bericht ontvangen.

Maarten Helmich (*) & Tom Heijnen.

** Maarten Helmich (VWG Den Bosch) zit vanaf 1 februari 1987 in de redactie van de "Roodborsttapuit".*

VOGELONDERZOEK EN ROODBORSTTAPUIT

Vogelonderzoek in Brabant heeft, denken wij, het bestaan van de Roodborsttapuit vanaf het begin gerechtvaardigd. Omgekeert hebben wij kunnen vaststellen, dat het bestaan van de Roodborsttapuit meestal stimulerend heeft gewerkt op het verzamelen, uitwerken en publiceren van vogelgegevens. Deze band tussen Brabants vogelonderzoek en Roodborsttapuit willen wij graag handhaven. Vandaar dat wij met nadruk de aandacht willen vestigen op de volgende onderzoeken, die op dit moment lopen. Gelieve de gegevens voor 1 mei a.s. in te sturen!

Tom Heijnen en Maarten Helmich.

Zwarte Stern

Gevraagd worden alle waarnemingen uit de periode 1967-1986, die betrekking hebben op:

- 1 Broedgevallen.
- 2 Fenologie (eerste en laatste waarnemingsdata per jaar).
- 3 Konsentraties in voor- en najaar.
- 4 Trekwaarnemingen.

Vermeld: plaats, data, aantal, biotoop en bijzonderheden.

Jan van der Winden, Postbus 19184, 3501 DD Utrecht.

Geoorde Fuut

Gevraagd worden alle waarnemingen uit de periode 1983-1986, die betrekking (kunnen) hebben op een broedgeval. Vermeld plaats, waarnemingsdata, aantal, biotoop en bijzonderheden.

Lex Peeters, Marialaan 26 5541 CD Reusel.

Blauwe Kiekendief

Gevraagd worden alle waarnemingen uit zuidoost Brabant in de periode 1976-1987 met vermelding van plaats (graag met kilometerhok erbij), datum, aantal, sexe en eventueel bijzonderheden. Bovendien worden slaappleats-gegevens (zowel positieve als negatieve!) met grote belangstelling tegemoet gezien.

Hans Cornelissen, Opsterland 54, 3524 CJ Utrecht.

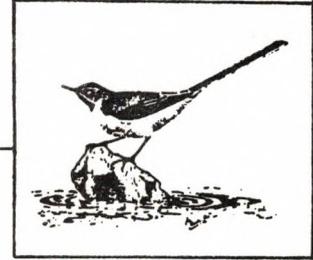
Strandleeuwerik

In verband met de enorme invasie worden alle waarnemingen gevraagd uit de winter 1986-1987, onder vermelding van plaats (kilometerhok!), datum, aantal, biotoop en bijzonderheden.

De inzenders tot nu toe worden zeer bedankt.

Tom Heijnen, Boschdijk 1081, 5626 AG Eindhoven.

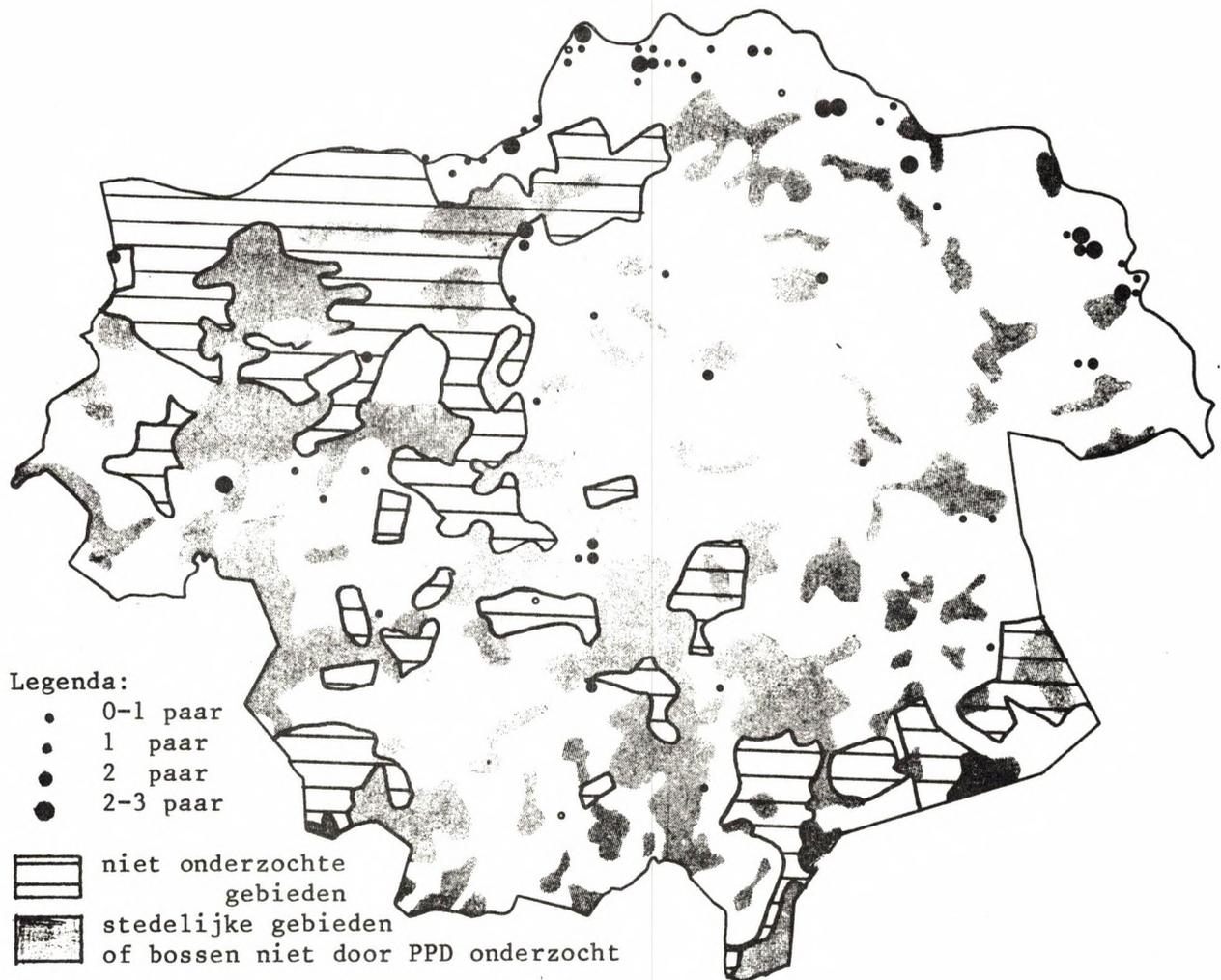
KORTE MEDEDELINGEN

VERSPREIDING VAN DE FUUT IN MIDDEN EN OOST BRABANT

Naar aanleiding van een artikel van Ad van Poppel (1986) in de vorige Roodborsttapuit, is met behulp van de beschikbare gegevens van het PPD-project "avifauna onderzoek midden en oost Brabant" een gedetailleerd kaartje gemaakt van de verspreiding van de Fuut in de jaren 1983-1986. Let wel: het PPD-project beperkt zich tot de agrarische gebieden (inclusief de daarin gelegen plasjes, kleinere afgravingen e.d.). Veel belangrijke Futenbiotopen zijn derhalve niet op het kaartje opgenomen.

Verspreiding van de Fuut in een deel van Oost- en Midden Brabant 1983-1986.

Bron: Gegevens verzameld door PPD in kader van streekplanonderzoek
 Gegevens verzameld door vrijwilligers.

De Fuut broedt vooral in het riviergebied van de Maas, in oude Maasarmen, vaarten, sloten, kleiwinputten en dergelijke. Buiten het rivierengebied is de soort vooral gebonden aan door de mens gekreeerde visvijvers, afgravingen e.d.

Hoewel de Fuut in Nederland de laatste jaren sterk is toegenomen, blijkt de soort in onze weinig waterrijke provincie nog een vrij schaarse verschijning te zijn.

Het totaal aantal getelde Futenparen in het onderzochte gebied bedraagt 100-200. Hierbij zitten mogelijk een aantal paren, die niet door Ad van Poppel geregistreerd zijn. De belangrijkste reden hiervoor is het feit, dat op de, inmiddels sterk verouderde, topografische kaarten veel nieuwe plasjes en afgravingen ontbreken.

Jan van der Winden, Postbus 19184, 3501 DD Utrecht.

Literatuur

Poppel, A. van 1986. Het voorkomen van de Fuut als broedvogel in de provincie Noord-Brabant in 1981. Roodborsttapuit 5(2/3):77-87.

BROEDGEVAL VAN DE NIJLGANS IN EEN KERKTOREN, BOXTEL 1986

Op zondag 25 mei 1986, juist thuisgekomen van een PPD inventarisatie-weekend, werd ik gebeld door Jack Klomp. Hij was zojuist in het bezit gekomen van vier Steenuil-eieren, die gevonden waren bij de verbouwing van een boerderij. We hebben een kennis gebeld met de vraag, of hij de eieren in zijn broedmachine zou kunnen laten "uitbroeden".

Daar aangekomen liet hij ons twee pulli zien, die een paar dagen oud waren. Hij had namelijk twee eieren gekregen van iemand, die een nest met acht eieren had gevonden in de kerktoren van Boxtel. Van deze acht had die persoon er twee meegenomen en onze kennis had ze in de broedmachine gestopt. We wisten niet op wat voor soort de pulli betrekking hadden, alleen dat het een gans- of eendachtige zou moeten zijn. Tot onze verbazing zijn de pulli opgegroeid tot Nijlganzen.

Zijn er meer meldingen van broedgevallen van de Nijlgans in Brabant bekend? En wie weet er iets over het broeden van Nijlganzen in kerktorens?

Piet van Happen, Waardstraat 15, 5662 EN Geldrop.

In het "Handbook" wordt het volgende over de nestplaats van de Nijlgans gezegd:

Nestplaats. Zeer variabel: op de grond in dikke vegetatie of onder struiken waarschijnlijk het meest algemeen; ook op rotsen, in holen van steilwanden, rotsholen, op klippriggels tot 60 m hoogte, soms op gebouwen; vaak in bomen (...).

Het legsel van de Nijlgans bevat meestal 8-9 eieren.

Literatuur

Cramp, S. & K.E.L. Simmons 1977. The Birds of the Western Palearctic, Vol. I. Oxford Univ. Press.

LOPENDE ONDERZOEKEN

* SOV Bekentellingen

Koördinatie: Lex Peeters, Marialaan 26, 5541 CD Reusel (04976 - 2271).
Insturen uiterlijk 14 dagen na de desbetreffende telling.

* Watervogeltellingen

Koördinatie: M. Helmig, NMF, Prof. Cobbenhagenlaan 225, Tilburg (013-678755)

* Avifauna-onderzoek PPD

Frans Post, RNV, afdeling SLI, buro ILG, Brabantlaan 1, 5216 TV Den Bosch (073 - 125454, toestel 2426).

* Zwarte Kraai

L. Buurma, Lisserweg 493, 2165 AS Lisserbroek (02521 - 10873).
Gevraagd: Waarnemingen van Zwarte Kraaien gemerkt met wit of rood vleugelplaatje, met opgave van plaats, datum en eventuele waargenomen tekst op het plaatje.

* Zwarte Stern

Jan van der Winden, Postbus 19184, 3501 DD Utrecht.
Gevraagd: Gegevens uit Noord-Brabant betreffende broedgevallen, voor- en najaarsconcentraties, fenologische waarnemingen uit de periode 1967-1986.

* Huiszwaluw

Willem Veenhuizen, Bussele 32, 5641 PB Eindhoven
Gevraagd: tellen van nesten (Noord-Brabant).

SLAAPPLAATS VAN BLAUWE KIEKENDIEVEN OP DE CARTIERHEIDE, ZUIDOOST-BRABANT.

Hans Cornelissen

Inleiding

Dat de Blauwe Kiekendief gebruik maakt van gemeenschappelijke slaappleatsen is vrij algemeen bekend. Watson (1977) wijdt er in zijn prachtige boek "the Hen Harrier" zelfs een heel hoofdstuk aan, waarin hij eigen onderzoek in Schotland, maar ook gegevens uit de rest van Europa bespreekt. Het blijkt moeilijk te zijn tot algemene conclusies te komen, want het aantalsverloop blijkt van plaats tot plaats, van jaar tot jaar en zelfs van maand tot maand heel grillig te zijn. Dit geldt ook voor het voorkomen in het algemeen van de Blauwe Kiekendief gedurende het winterhalfjaar (zie ook Schipper et al. 1975 en Cramp & Simmons 1982). Juist daarom is het al bij voorbaat interessant om een nog onbeschreven regio onder de loep te nemen, in dit geval Zuidoost-Brabant. Bovendien past het mooi in een landelijk onderzoek naar Blauwe Kieken-slaappleatsen dat op dit moment loopt (zie vorige Roodborsttapuit bij "lopende onderzoeken").

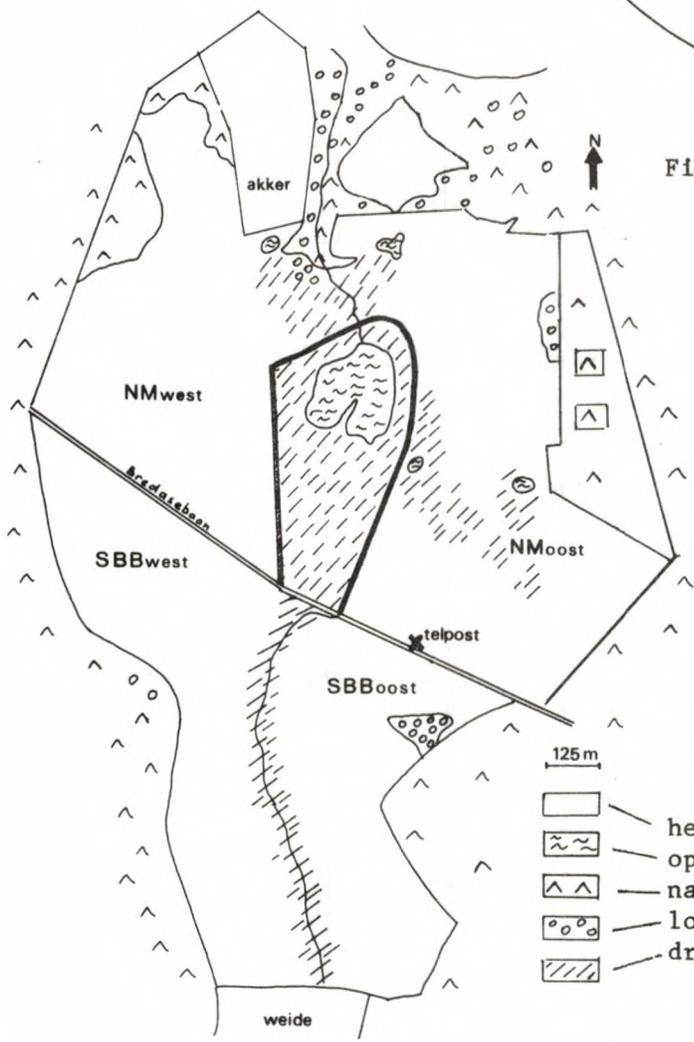
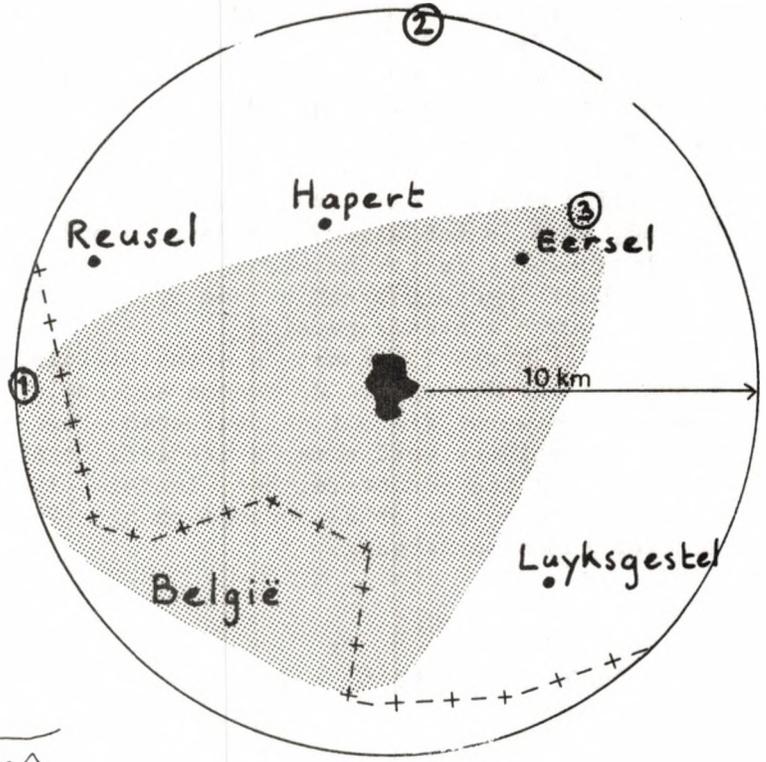
Vooralsnog is er veel onduidelijkheid omtrent het voorkomen van slaappleatsen van Blauwe Kiekendieven in Zuidoost-Brabant. Afgezien van de Cartierheide heb ik slechts vage aanwijzingen van andere locaties, zoals de Strabrechtse Heide en de Grootte Heide nabij de Achelse Kluis. Ik hoop naar aanleiding van het volgende verhaal meer gegevens te verzamelen, die duidelijk maken in hoeverre deze en andere gebieden als slaappleats dienst doen of deden.

In het nu volgende wordt de Cartierheide als voorbeeld genomen, omdat ik daarvan wel wat gegevens op een rijtje heb. De nadruk zal liggen op het aantalsverloop op de slaappleats, de aantalsverhouding tussen ♂♂ en ♀♀, de slaappleats binnen het gebied en de relatie tussen jachtgebied ("herkomst") en slaappleats.

Het gebied

De Cartierheide en Hapertse Heide (voor het gemak voortaan Cartierheide genoemd) liggen in de Kempen, globaal tussen de dorpen Hapert, Eersel, Luyksgestel en de Belgische grens (zie figuur 1), met als centrum kilometerhok 57-12-42. Het gebied, 215 ha. in oppervlakte, bestaat afwisselend uit droge en vochtige heide-vegetaties, enkele kleine vennetjes en één groter: het Pannegoor (zie figuur 2). Aan de west- en zuidzijde grenst het aan een uitgestrekt boscomplex (afgewisseld met landbouw-enclaves) met een doorsnee van zo'n 10 km. Aan de noord- en oostzijde is het landschap overwegend open.

Figuur 1. Ligging van de Cartierheide (zwart). Het gerasterde deel is het vermoede jachtareaal van de Blauwe Kieken op de slaapplaats (zie tekst). De nummers worden verklaard in de tekst.

Figuur 2. De Cartierheide/Hapertse Heide, met globale aanduiding van slaaplocaties

- 125 m
- heide
- open water
- naaldhout
- loofhout
- drassig terrein

Werkwijze

Het gebied kan verdeeld worden in vier kwadranten, resp. beheerd door Natuurmonumenten (NM oost en NM west) en Staatsbosbeheer (SBB oost en SBB west); zie figuur 2. M. Bakermans, P. van Gils en ondergetekende hebben hier, met name in de periode 1976/77- 1982/83, een aantal malen systematisch slapende Blauwe Kiekendieven geteld, d.w.z. vanaf tenminste een half uur vóór zonsondergang tot het donker. Verder zijn ook losse slaapplaatsgegevens in dit artikel gebruikt; de getelde aantallen betreffen dus altijd minima. Omdat de slaapplaats zich meestal aan de oostzijde bevond, werd in het algemeen gepost op punt x op de Bredasebaan (zie figuur 2). Incidenteel is ook geteld vanaf de westzijde op de Bredasebaan of vanaf een bebost heuveltje aan de oostzijde. Slechts enkele malen is 's morgens vroeg i.p.v. 's avonds geteld.

Ter vergelijking zijn naast de slaaptellingen losse (dag-)waarnemingen van Blauwe Kiekendieven in de Kempen verzameld. Hiervan zijn alleen die waarnemingen verwerkt die uit de overeenkomstige periode 1976/77-1982/83 komen. Op de slaapplaats werd soms de precieze locatie, de aanvliegerichting en het aankomsttijdstip genoteerd. Het laatste is steeds omgerekend naar het aantal minuten vóór of na zonsondergang. Voorbeeld: z.o. + 22 betekent: 22 minuten na zonsondergang.

Resultaten en Discussie

1. Aantalsverloop

In figuur 3 zijn voor zes opeenvolgende winters de maximale aantallen Blauwe Kiekendieven per 10-daagse periode weergegeven, achtereenvolgens voor de slaapplaats (sl.pl.) en voor de overige waarnemingen op de Cartierheide.

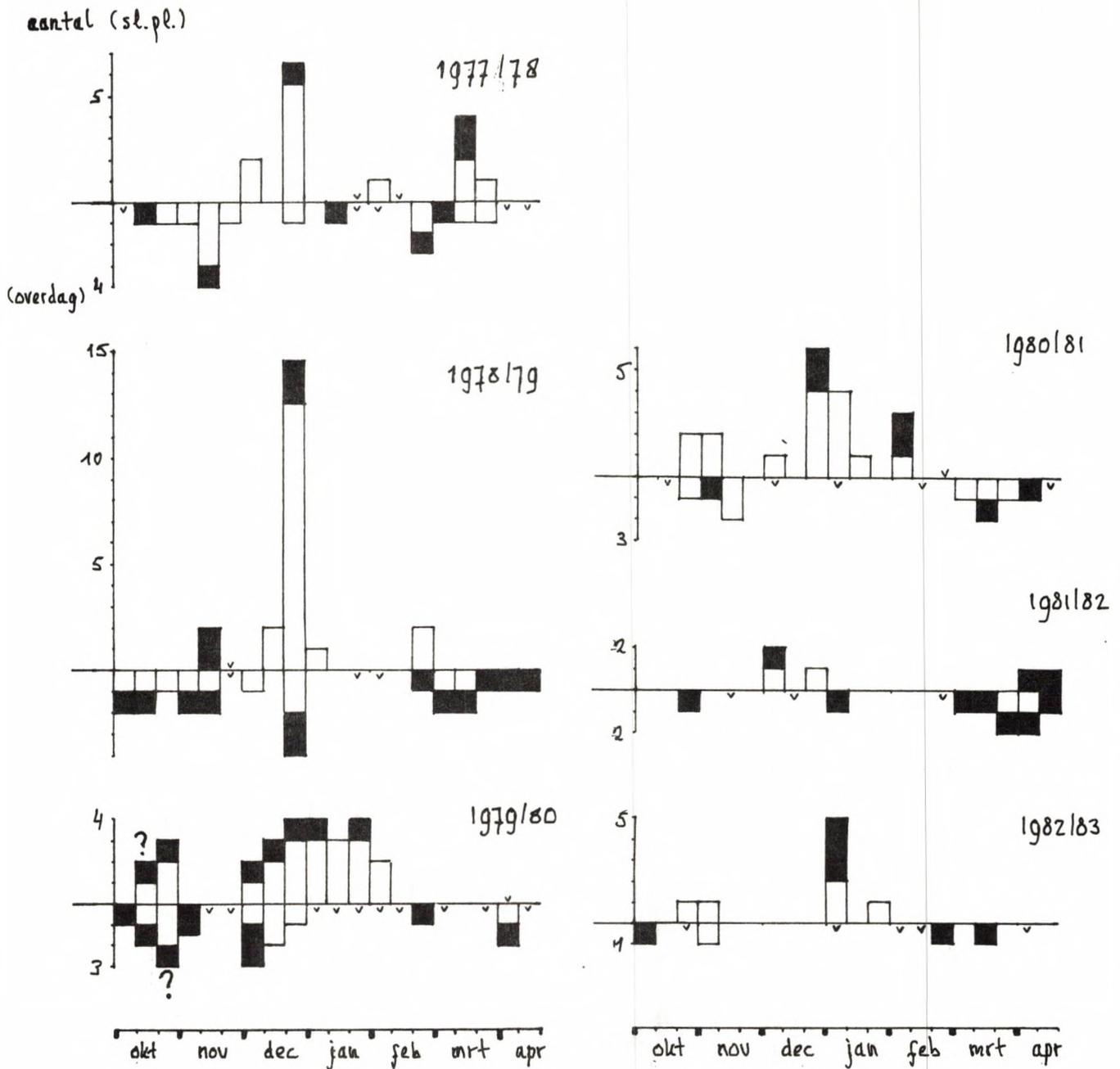
Hoewel bij de laatste niet altijd het tijdstip bekend is, zal toch verreweg het grootste deel hiervan betrekking hebben op dagwaarnemingen.

In tabel 1 zijn de slaapplaatswaarnemingen uit de overige periodes opgesomd.

Tabel 1. Overige waarnemingen op de slaapplaats van Blauwe Kiekendieven op de Cartierheide.

11-10-'75	2-3 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
22-11-'75	1 ♂	sl.pl.	
winter '76/'77	max 5 ♂♂, 2 ♀♀	sl.pl.	NM oost, nabij Pannegoor (Bakermans 1978)
25- 8-'77	1 ♀	sl.pl.	(z.o. +4)
24-12-'84	géén	sl.pl.	oost
30-12-'84	géén	sl.pl.	oost
30- 1-'87	1 ♂	sl.pl.	SBB oost (vroeg aanwezig)

Figuur 3. Maximale aantallen op de Cartierheide (apart bepaald voor ♂♂ en ♀♀) per 1-daagse periode in zes winters. Het aandeel ♀♀ is in zwart aangegeven.
 Positieve verticale as: slaapplaatsgegevens.
 Negatieve verticale as: dagwaarnemingen (tot maximaal z.o.-30).
 v = wel geteld/bezocht, geen Blauwe Kiekendieven gezien.

Verder wordt in tabel 2 de aantalsverhouding ♀♀ : ♂♂ gegeven per maand, ook weer over de periode 1976/77- 1982/83. Hierbij wordt de geslachtsverhouding op de slaapplaats vergeleken met alle overige Kempische waarnemingen (de "werkelijke populatie"). Vanwege het moeilijke onderscheid in het veld worden ♀♀ en onvolwassen ♂♂ aangeduid als "♀♀".

Tabel 2. Aantalsverhoudingen ♀♀ : ♂♂ op en buiten de slaapplaats op de Cartierheide, naar waarnemingen uit de periode 1975/76 - 1982/83. n = aantal Blauwe Kiekendieven. De ratio's, berekend uit een kleine steekproef, zijn tussen haakjes geplaatst.

maand	slaapplaats Cartierheide		losse waarnemingen Kempen (uitgezonderd sl.pl. Cartierheide)	
	♀♀ : ♂♂	n	♀♀ : ♂♂	n
oktober	(1 : 3.2)	17	1 : 0.35	81
november		6	1 : 1.1	80
december	1 : 4.7	102	1 : 1.3	72
januari	1 : 6.0	42	1 : 0.93	58
februari	(1 : 4.0)	10	1 : 0.79	77
maart		5	1 : 1.0	139
april		2	1 : 0.26	53
totaal	1 : 4.3	182	1 : 0.82	560

Uit figuur 3 komt naar voren, dat de Cartierheide in de periode 1976/77 - 1982/83 jaarlijks in gebruik is geweest als slaapplaats. Over deze winters zijn de grootste waargenomen aantallen respectievelijk: 7, 13-14, 4, 4, 2 en 5. In het algemeen lijkt de tweede helft van december en de hele maand januari de drukste "slaap-periode" te zijn, met tevens de grootste uitschieters naar boven. Opvallend is, dat er dan ongeveer vijf keer zoveel ♂♂ als ♀♀ op de Cartierheide slapen (tabel 2). Dit blijkt geen afspiegeling te zijn van de werkelijke Kempische populatie, want die telt ongeveer evenveel ♂♂ als ♀♀ gedurende december/januari! Dit verschil is duidelijk in 4 opeenvolgende winters (figuur 3). Vanaf 1981/82 laten de summierse gegevens geen uitspraken toe.

In oktober, november, begin december, februari en maart variëren de aantallen op de slaapplaats tussen 0 en 3 (bij uitzondering 4), terwijl er dan overdag in vergelijking met de midwinter veel Blauwe Kieken worden waargenomen. Bij het laatste feit zal doortrek zeker een rol spelen (vgl. Cramp & Simmons 1982).

Interessante informatie krijgen we, als we enkele intensiever bezochte periodes apart bekijken:

* tellingsgroep (t.gr.) I : december 1978 - februari 1979

17-12-'78	2 ♂♂	sl.pl.	
22-12-'78	2 ♂♂	sl.pl.	NM oost
24-12-'78	5-6 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
26-12-'78	8 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
28-12-'78	12-13 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
29-12-'78	8 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
30-12-'78	8 ♂♂, 1 ♀	sl.pl.	SBB oost
31-12-'78	2 ♂♂, 2 ♀♀	sl.pl.	(ook overdag aanwezig)
5-1-'79	1 ♂	sl.pl.	
22-2-'79	2 ♂♂	sl.pl.	
27-2-'79	1 ♂	sl.pl.	

We zien dat in zes dagen tijd (22 tot 28 december) het aantal op de slaapplaats spectaculair toeneemt. Het kan geen toeval zijn dat op 28 december een grens van strenge vorst juist boven Nederland ligt, en dat deze in de nacht van 30 op 31 december de Kempen bereikt. Tenminste een deel van het aantal moet dus betrekking hebben op migranten uit het noorden, temeer als we bedenken dat juist ♂♂ het eerder dan ♀♀ voor gezien houden bij vorst (Watson 1977). Op 31 december zitten overdag nog 2 ♂♂ en 2 ♀♀ op de Cartierheide en deze brengen er ook de nacht door. De rest lijkt dus verder zuidwaarts te zijn gevlogen: op die dag zijn in de Kempen 5 trekkende Blauwe Kiekendieven gezien (Peeters en Voorn 1979). In de maanden erna, bij aanhoudend strenge vorst, worden dan ook nog slechts 1 of 2 ♂♂ geteld op de slaapplaats.

* t.gr. II : december 1979 - februari 1980

10-12-'79	1♂, 1♀	sl.pl.	
13-12-'79	2♂♂	sl.pl.	NM oost
16-12-'79	1♂, 1♀	sl.pl.	NM oost
18-12-'79	2♂♂	sl.pl.	NM oost beide al om Z.O.-29 op takkenbos)

19-12-'79	1♂	sl.pl.	
22-12-'79	1♂		vliegt rond boven NM oost, dan richting oost; sneeuwlaag op bodem)
26-12-'79	1♀	sl.pl.	NM oost
28-12-'79	2♂♂, 1♀	sl.pl.	SBB oost
30-12-'79	2♂♂, 1♀	sl.pl.	SBB oost
31-12-'79	3♂♂, 1♀	sl.pl.	
6-1-'80	3♂♂, 1♀	sl.pl.	NM oost
9-1-'80	3♂♂	sl.pl.	NM oost
10-1-'80	3♂♂, 1♀	sl.pl.	NM oost (2♂♂ al vroeg op takkenbos, zie 18-12)
11-1-'80	3♂♂	sl.pl.	
13-1-'80	2♂♂	sl.pl.	NM oost
20-1-'80	2♂♂	sl.pl.	NM oost
27-1-'80	3♂♂	sl.pl.	NM oost
30-1-'80	3♂♂, 1♀	sl.pl.	(2♂♂ vanaf z.o. - 23 op takkenbos NM oost, zie 18-12; 1♀ om z.o.-8 op NM oost, z.o. + 7 naar SBB oost, daar invallend; 1♂ om z.o. + 7 op NM oost)
2-2-'80	2♂♂	sl.pl.	
3-2-'80	1♂	sl.pl.	NM oost
6-2-'80	geen	sl.pl.	oost
9-2-'80	geen	sl.pl.	oost

In tegenstelling tot de vorige, strenge winter lijkt er nu sprake te zijn van een min of meer stabiele samenstelling van de slaappleatsbezoekers, met als beste periode eind december tot begin februari (2-3♂♂, 0-1♀). Het is waarschijnlijk dat het steeds om de zelfde vogels gaat, getuige het feit dat op 18 dec., 10 jan., en 31 jan. telkens 2♂♂ ruim voor zonsondergang al op dezelfde takkenbos zaten.

* t.gr. III : eind oktober - begin november 1980

27-10-'80	1♂	sl.pl.	NM west
30-10-'80	1♂	sl.pl.	NM west
31-10-'80	2♂♂	sl.pl.	(1♂ NM west, 1♂ NM oost, zie verder)
1-11-'80	2♂♂	sl.pl.	NM west

* t.gr. IV : december 1980 - februari 1981

2-12-'80	1♂	sl.pl.	
21-12-'80	1♂	sl.pl.	NM oost
24-12-'80	2♂♂, 2♀♀	sl.pl.	(1♂ SBB oost, 1♀ NM oost, 1♂+1♀ NM west)
26-12-'80	4♂♂	sl.pl.	NM west
29-12-'80	geen	sl.pl.	oostdeel
2-1-'81	1♂	sl.pl.	SBB oost
3-1-'81	4♂♂	sl.pl.	(1♂ SBB oost, 3♂♂ NM oost)
11-1-'81	1♂	sl.pl.	NM oost
18-1-'81	1♂	sl.pl.	NM oost
7-2-'81	1♂, 2♀♀	sl.pl.	
23-2-'81	geen	sl.pl.	

De samenstelling van de slaappleaats lijkt nu sterk te veranderen. Omdat ook de locatie binnen het gebied vaak wisselt (zie ook verder), is het mogelijk dat soms Blauwe Kieken gemist zijn. Wel is er altijd tenminste 1♂ aanwezig, welke dus de zelfde vogel zou kunnen zijn.

* t.gr. V : december 1981

1-12-'81	1♂	sl.pl.	
8-12-'81	1♀	sl.pl.	(1♂ + 1♀ vliegen een tijdje rond boven NM oost, verdwijnen dan richting oost). sneeuwdek.
24-12-'81	geén	sl.pl.	sneeuwdek
30-12-'81	1♂	sl.pl.	
31-12-'81	1♂	sl.pl.	

Gedurende de hele maand december is er tenminste 1♂ op de slaappleaats.

* t.gr. VI : januari 1983

2- 1-'83	1♂	sl.pl.	NM oost (z.o. -64)
4- 1-'83	2♂♂, 3♀♀	sl.pl.	NM oost (aankomst tussen z.o. -20 en z.o. + 0, rondvliegend, invallend tussen z.o. +10 en z.o. +20)
6- 1-'83	2♂♂		(aankomst uit noord om z.o. -34, jagend, 1♂ vliegt weer verder om z.o. -17, het andere ♂ om z.o.-2)
24- 1-'83	1♂	sl.pl.	(z.o. -20)

Opvallend is nu de plotselinge aanwezigheid van 3 ♀♀ op de slaappleaats, die er twee dagen ervoor en erna niet waren. Echte migratie is in deze periode geen waarschijnlijke verklaring voor zo'n tijdelijk bezoek, temeer omdat het niet gevroren of gesneeuwd had in Nederland. Mogelijk heeft de stormachtige wind op 4 januari een rol gespeeld. Ook Watson (1977) vindt de hoogste aantallen op vaste slaappleaatsen tijdens zacht weer met harde wind. De Blauwe Kieken zouden dan, bijvoorbeeld doordat ze dan moeilijker kunnen horen, meer te vrezen hebben voor predatoren.

Het voorgaande overziend blijkt het moeilijk te zijn algemene uitspraken te doen over het aantalsverloop van Blauwe Kiekendieven op de slaappleaats. Vooral de verschillen tussen winters als geheel zijn groot, maar binnen één winter blijkt regelmatig sprake te zijn van een min of meer vaste populatie.

Het opvallend hoge percentage ♂♂ in de midwinter (en het najaar?) op de slaappleaats is naar Europese begrippen vrij uitzonderlijk. Deels kan dit verklaard worden door migratie, zoals dat hierboven is beschreven voor december 1978. Het is bekend dat ♂♂ gevoeliger zijn voor vorst dan ♀♀ (Watson 1977, Schipper et al 1975). In de meeste winters, met een stabielere populatie (zie t.gr. II), moet er echter wat anders aan de hand zijn, gezien het grote aandeel ♂♂ op de slaappleaats t.o.v. de totale Kempische populatie. De ♀♀ lijken dus de slaappleaats minder frequent te bezoeken.

Hiervoor kunnen we verschillende mogelijke verklaringen zoeken:

- 1 ♂♂, minder kwetsbaar voor roofdieren/mensen door hun camouflage, zouden in het algemeen minder in groepen overnachten. Uitvoerige studies door Watson (1977) op diverse locaties spreken dit echter tegen.
- 2 De meeste ♀♀ zouden geconcentreerd zijn op een andere Kempische slaappleaats en alleen bij bepaalde weersomstandigheden op de Cartierheide slapen, zoals bijvoorbeeld op 4 januari 1983. Deze waarneming zou echter ook kunnen passen in punt 1). Bovendien vindt Watson (1977) in het algemeen geen scheiding van ♂♂ en ♀♀ op de slaappleaatsen. Wel is het denkbaar dat gescheiden slaappleaatsen voortkomen uit een verschillende verdeling van ♂♂ en ♀♀ over de Kempen. Een heel lichte aanwijzing kan het gegeven zijn, dat in het gearceerde gebied van figuur 1 (excl. de Cartierheide zelf) gedurende december 1976-1982 7 ♂♂ en 1 ♀ werden gezien. Schipper et al. (1975) vermoeden dat ♂♂, vooral in koude periodes, kieskeuriger zijn dan ♀♀ wat betreft jachtterreinkeuze. Misschien is het aanbod aan zangvogels, waarvan de ♂♂ dan sterk afhankelijk zijn, in het bosrijke gebied van boswachterij Hapert en omgeving groter dan in andere delen van de Kempen.

Bij dit alles moeten we rekening houden met de trefkans, die bij de bruinige ♀♀ veel lager is dan bij de flitsende ♂♂. Met name kan dit een rol spelen op de slaappleaats zelf, vooral als de vogels pas in de schemer arriveren. Verder kan uit diverse waarnemingen geconcludeerd worden dat er langere en kortere periodes zijn dat individuen de slaappleaats bezoeken (t.gr. II, III).

2 De slaappleaats

De plaats van overnachten binnen het gebied is niet altijd dezelfde. De oostzijde (SBB oost en NM oost) geniet verreweg de voorkeur boven de westkant. Maar uit de tellingengroepen I, II en IV blijkt, dat ook SBB oost en NM oost afwisselend gebruikt worden binnen één winter. Het lijkt er op dat de grotere aantallen Blauwe Kieken gedurende de laatste dagen van december vaker op het droge SBB oost (1977, 1978) of NM west (1980) slapen, terwijl de wat vastere aantallen in de midwinter meestal op het drassige NM oost overnachten. Het westdeel wordt slechts af en toe gebruikt (11-10-'75, 27-10-'80 tot 1-11-'80, 24 en 26-12-'80). In de winter 1976/77 heeft de slaappleaats zich gedurende enige tijd tegen het Pannegoor aan bevonden (NM oost). Hoewel de gegevens versnipperd zijn, kunnen we enkele factoren noemen, die een rol zouden kunnen spelen bij het veranderen van de slaappleaatslocatie.

- 1 Watson (1977, pag. 243) schrijft dat Blauwe Kieken meestal op drassige plekken overnachten. Hierbij laat hij in het midden of dit te maken heeft met een echte voorkeur voor nattigheid of met de geringe kans op verstoring. Persoonlijk kan ik me voorstellen dat de Kieken "weten" dat roofvijanden (incl. de mens) deze natte plekken liefst mijden. Het is dan aannemelijk dat de vaste slapers deze gunstige plekken uitzoeken. De vogels die slechts een of enkele nachten op de Cartierheide slapen (trektijd, vorstperiode) zijn minder kieskeurig of arriveren 's avonds te laat om het gunstige plekje op te speuren. Ook de waarneming van 24-12-1980 zou hierop kunnen duiden: 4 Blauwe Kieken sliepen toen verspreid over drie plekken.

- 2 Het regelmatig verkassen zou een strategie kunnen zijn om roofvijanden te misleiden.
- 3 Veranderende omstandigheden op de slaapplaats. Hiervoor zijn, afgezien van sneeuwperiodes, geen aanwijzingen. Het is echter niet uitgesloten dat NM oost bij zeer hoge waterstanden onaantrekkelijk wordt als slaaplocatie. Wel is het effect van een sneeuwdek duidelijk, getuige de waarnemingen van 26-12-1979, 8-12-1981 en 24-12-1981. De "vluchtrichting" oost zou kunnen wijzen op het overnachten in het aangrenzende bos (zie figuur 2).
- 4 Verstoring. Verstoring door mensen is nooit waargenomen door mijzelf, maar is op de vrij druk bezochte Cartierheide zeker mogelijk. Wel werd waarschijnlijk verstoring door dieren waargenomen:
 - 31-10-1980 Een ingevallen Zwarte Kraai duikt enkele malen naar een zittende Blauwe Kiek ♂ op NM west (z.o -29). De laatste verhuist naar de bekende takkenbos op NM oost, valt daar om z.o +6 in.
 - 1-11-1980 ♂ Blauwe Kiek (waarsch. dezelfde) vliegt vanaf NM west op takkenbos NM oost (z.o -7), vliegt even later terug, schijnbaar om het "toch maar weer te proberen" op NM west. (Waarschijnlijk hetzelfde o sliep op 27-10 en 30-10 namelijk ook op NM west)

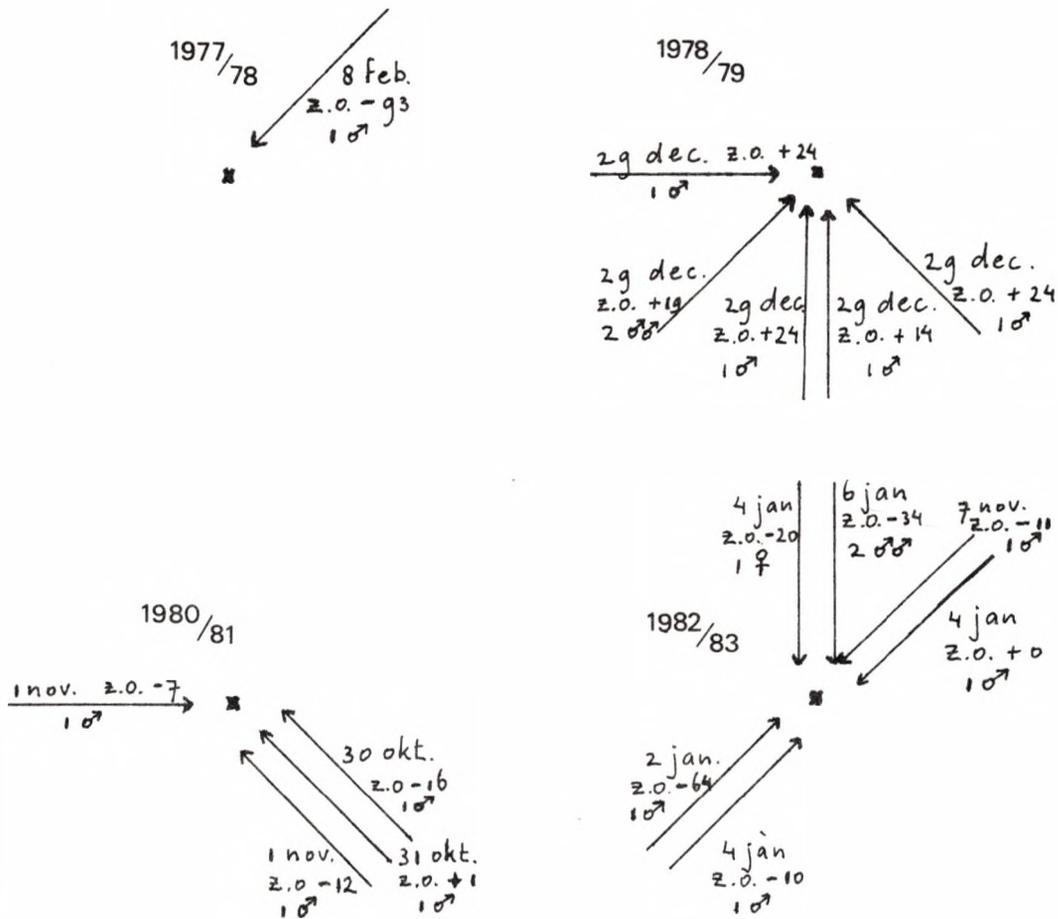
Tenslotte wil ik benadrukken dat het beeld zoals geschetst gaten kan vertonen. Er kunnen namelijk vogels gemist zijn die op de andere helft van het gebied zijn ingevallen.

3 Herkomst en aankomst van Blauwe Kiekendieven op de slaapplaats

Zonder directe waarnemingen aan individueel herkenbare vogels is moeilijk na te gaan waar de Kieken, die op de Cartierheide slapen, overdag vertoeven. Toch zijn er enkele aanwijzingen:

- 1 In figuur 4 is van een aantal slapers de aanvliegrichting en -tijd weergegeven. In de gevallen 1977/78, 1980/81 en 1982/83 zeggen de gegevens weinig, omdat de vogels steeds rond of ruim voor zonsondergang arriveren. Dit kan immers betekenen dat ze al jagend, met grote omwegen, de slaapplaats bereikten. Anders was het op 29-12-'78. Alle vogels kwamen toen pas in het schemerdonker aan, toen het allang te donker was om te jagen (zie Watson 1977, pag. 243). De vogels vlogen in rechte lijn aan en ploften meteen in de heide. Dit kan betekenen dat ze rechtstreeks van het jachtterrein kwamen aanvliegen. De vogels kwamen uit zuidoost, zuid, zuidwest (2) en west. Ook Bakermans (1978) vermeldt, dat in de periode '75-'77 de meest gebruikelijke aanvliegzijde zuid tot west was.
- 2 Bij het uitpluizen van braakballen van Blauwe Kieken op de slaapplaats in 1976/77 werden bolletjes van zogenaamd Ravago-plastic gevonden (Bakermans 1978). Deze bolletjes worden geproduceerd nabij Arendonk (B), precies 10 km. westelijk (zie figuur 1, nr.1). Omdat de bolletjes overal rond het fabrieksterrein rondslingeren, is het zeer aannemelijk dat een Blauwe Kiek deze daar (via een prooi?) heeft binnen gekregen.

Figuur 4. Aanvliegrichting en aankomsttijdstip (in minuten voor/na zonsondergang = z.o. -/+...) van Blauwe Kiekendieven op de slaapplaats (x).

- 3 Een ♂ Blauwe Kiek met herkenbaar verenkleed werd op 19-3-1977 waargenomen in het Beersbroek (circa 10 km noordelijk) en op 20-3 op de Cartierheide (zie Bakermans 1978). Het is niet bekend of deze vogel ook op de Cartierheide geslapen heeft.
- 4 Een ♂ Blauwe Kiek werd op 2-12 1977 (z.o. - 30) gezien rond het E3-strand bij Eersel (circa 7 km noordoostelijk), waarna deze verdween in ongeveer zuidwestelijke richting. Op 4-12-1977 werd 1 ♂ op de slaapplaats geteld.
- 5 Vijf losse dagwaarnemingen van een Blauwe Kiekendief betroffen een vogel die de zelfde avond tijdens een telling niet werd gezien, de omgekeerde benadering dus:

29- 1-'78	1 ♂	Goorven	(12 km NNW)
28-10-'80	1 ♀	Landschotse Heide	(12.5 km N)
30-10-'80	1 ♀	Pastorsweiwer	(9.5 km OZO)
7-11-'82	1 ♀	Moerbleek	(14 km WNW)
24- 1-'87	1 ♀	Riebossersheide	(7 km Z)

Al deze, en enkele vagere, aanwijzingen leiden tot een vermoeden over de globale herkomst van de slapende Blauwe Kiekendieven, zoals in figuur 1 d.m.v. een raster is aangegeven. De zuidelijke tot westelijke hoek lijkt de meeste vogels te "leveren".

Verder blijkt uit enkele waarnemingen dat Blauwe Kieken ook de Cartierheide zelf als herkomst kunnen hebben (vergelijk ook figuur 3), of er uitvoerig jagen alvorens te gaan slapen. Voorbeeld: 4-1-1983 2 ^{oo} en 3 ^{oo} gemiddeld een half uur jagend, soms roepend, alvorens in te vallen op de slaapplaats. Dit lijkt voor de hand te liggen gezien de aantrekkelijkheid van de Cartierheide als jachtbiotoop. Watson (1977, p. 249) vermeldt echter, dat in Schotland Blauwe Kieken hoogst zelden jagen rond de slaapplaats, zelfs als het prooiaanbod hoog lijkt.

Rest nog de kritische noot, dat mij niet bekend is in hoeverre de relatie jachtterrein-slaapplaats kan veranderen in de loop van maanden of jaren!

Slotopmerkingen

Woorden als "lijken", "mogelijk" en "zou kunnen" zijn in het voorgaande veel gebruikt. De gegevens van de slaapplaats op de Cartierheide zijn dan ook kleine stukjes van een grote, ingewikkelde legpuzzel, die maar voor een deel te reconstrueren is. Toch blijken zonder systematische onderzoeksopzet leuke feiten naar voren te komen. Heel nuttig hierbij is het nauwkeurig noteren van "bijzaken", zoals: tijd, precieze plaats, vliegrichting, weersomstandigheden, individuele herkenningsskenmerken, etc. Dit geldt zowel voor losse waarnemingen als voor gerichte tellingen.

Ik hoop dan ook, dat dit verhaal vooral een stimulans zal zijn om in de logboeken te duiken of om te gaan posten. Met name van andere Oost-Brabantse Kiekenslaapplaatsen is nog vrijwel niets bekend. Bedenk echter wel, dat de Blauwe Kiekendief een schuwe vogel is en dat ruime afstand en dekking tijdens het posten absolute noodzaak zijn!

Gegevens (ook die, met alleen plaats en datum) die vóór 1 mei a.s. bij mij zijn binnengekomen, kan ik gebruiken voor een vervolgverhaal in de Roodborsttapuit, namelijk over de verspreiding van de Blauwe Kiekendief in Zuid-Oost-Brabant.

Dankwoord

Bedankt Marco Bakermans, Fred Geven, Paul van Gils, Piet van Happen, Dimitri Montfoort, Lex Peeters, Hein Prinsen, Pierre v.d. Wielen en Jan Wouters, voor het doorspitten van jullie logboeken. Jullie gegevens waren onmisbaar voor dit en een volgend verhaal. Bedankt Hester de Prieëlle, voor het maken van de foto/tekening. Bedankt ook Tom Heijnen, voor het kritisch doornemen van de tekst.

Adres: Opsterland 54, 3524 CJ Utrecht

Literatuur

- Bakermans, M. 1978. Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*). In Roofvogelnummer, Blauwe Klauwier 4 (7) : 40-41
- Cramp, S. & K.E.L. Simmons 1982. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. II : Hawks to Bustards. 695 pag., Oxford University Press.
- Peeters, L. & P Voorn 1979. Verslag strenge winter '78-'79. Blauwe Klauwier 6 : 4-22.
- Schipper, W.J.A., L.S. Buurma & P.H. Bossenbroek 1975. Comparative study of hunting behaviour of wintering Hen Harriers *Circus cyaneus* and Marsh Harriers *Circus aeruginosus*. *Ardea* 63 : 1-29.
- Watson, D. 1977. The Hen Harrier. 307 p., T. & A.D. Poyser, Berkhamsted.

HET VOORKOMEN VAN DE BOSUIL ALS BROEDVOGEL IN DE KEMPEN IN 1986

Pieter Wouters

1. Inleiding

In het voorjaar van 1986 heeft VWG De Kempen een inventarisatie van de Bosuil uitgevoerd. Het doel was tweerlei. Enerzijds was het de bedoeling om de (veronderstelde) uitbreiding van de Bosuil vast te stellen. Het andere doel was om de leden te activeren en in contact te brengen met een interessante soort. Er is redelijk fanatiek aan de inventarisatie gewerkt en het aantal gebieden, dat minder goed of niet is gedaan, is tot een minimum beperkt gebleven, zeker als we de grootte van ons gebied in beschouwing nemen en de vrij koude, zeker niet uitnodigende, weersomstandigheden. Bij de niet geïnventariseerde gebieden zitten ook nog een paar gebieden die niet toegankelijk zijn (bijvoorbeeld Eindhovense Golf).

2. Werkwijze

In de laatste maanden van 1985 werd er 'reclame' gemaakt voor het project. De leden konden zich in december van dat jaar opgeven en een voorkeur uitspreken voor een bepaald gebied. Vervolgens heb ik het werkgebied opgedeeld in deelgebieden waarvan ik dacht dat de bezoekenintensiteit ongeveer even groot was.

De leden werden zoveel mogelijk in hun gebied ingedeeld. De deelgebieden die niet bezet konden worden heb ik zelf voor m'n rekening genomen. In januari werd aan de medewerkers een handleiding met een kaart van hun deelgebied uitgereikt.

De handleiding bestond uit een beschrijving van de te volgen werkwijze, een uittreksel uit het boek Vogelinventarisatie (Hustings et al. 1985) en een grafiek uit het boek "De Bosuil" (Mooij 1982), waar de roepintensiteit in weergegeven wordt. Als werkwijze werd de methode aangehouden zoals deze is beschreven in het boek Vogelinventarisatie (Hustings et al. 1985). In de periode februari/maart diende het telgebied tenminste drie keer bezocht te worden. Er werd met nadruk op gewezen, dat de traditionele/goede gebieden zeker gedaan moesten worden. Aan minder geschikt lijkende gebieden kon minder aandacht besteed worden, maar deze mochten zeker niet worden verwaarloosd en dienden dus wel degelijk bezocht te worden. Er werd aanbevolen met geluid te inventariseren, daar dit de trefkans ten gunste beïnvloed.

De mensen konden nu het veld in. Op de ledenvergadering werd steeds geïnformeerd over het verloop van de inventarisatie. Als ik merkte dat die in bepaalde delen niet lekker verliep, dan ben ik zelf zoveel mogelijk bijgesprongen.

Tenslotte heb ik zoveel mogelijk oude gegevens over de Bosuil verzameld om een beeld te krijgen van de (veronderstelde) toename van de soort in de Kempen.

3. Resultaten

3.1 Resultaten van de inventarisatie in 1986

Al snel bleek dat de Bosuil binnen ons werkgebied meer voorkwam dan tot nu toe bekend was. Bij de inventarisatie werden 64 roepende mannetjes vastgesteld (figuur 1). Aangezien er enkele gebieden niet of minder goed onderzocht zijn (figuur 2), schat ik, op basis van de uit het onderzoek naar voren gekomen biotoopeisen, het gemiste aantal mannetjes Bosuil op minimaal 12 (tabel 1). In heel het werkgebied kunnen we een minimaal aantal aanhouden van 75 tot 80 roepende mannetjes in 1986.

Tabel 1. Veronderstelde aantal mannetjes in de niet/minder goed onderzochte gebieden, op basis van biotoopkenmerken in geschat.

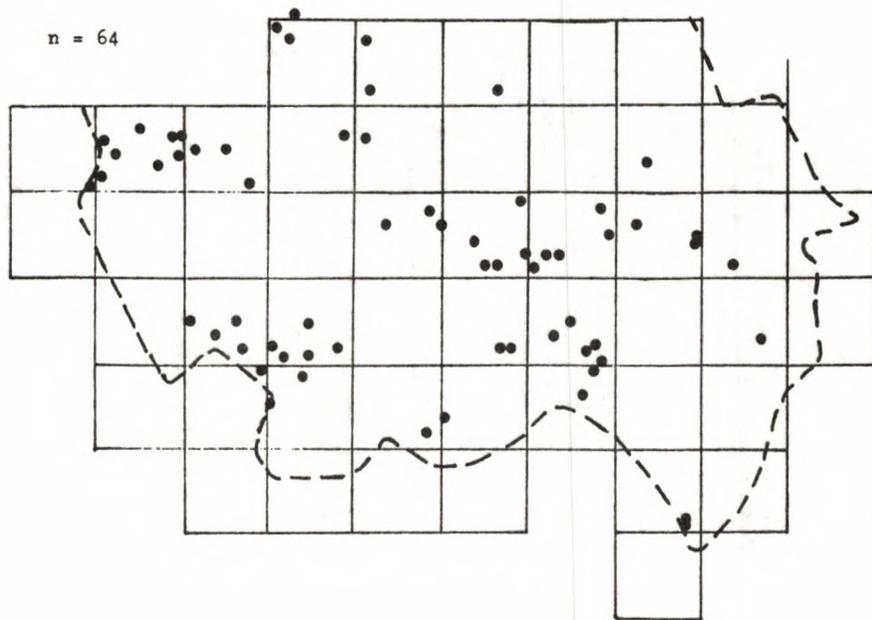
Niet/minder goed onderzochte gebied	Verondersteld aantal ♂♂
Landgoed 'De Utrecht' zuidwest hoek	2
Middelbeers e.o.	0
Duizel	1
Einderheide	0-1
Bergeykse Barriere	1-2
Opperheide	1
Eindhovense golf	1
Visvijvers Valkenswaard en Valkenhorst	2-3
Leenderbos noordwest hoek	2
Eindhoven met noordelijke uitloper	1-2

Totaal	11-15

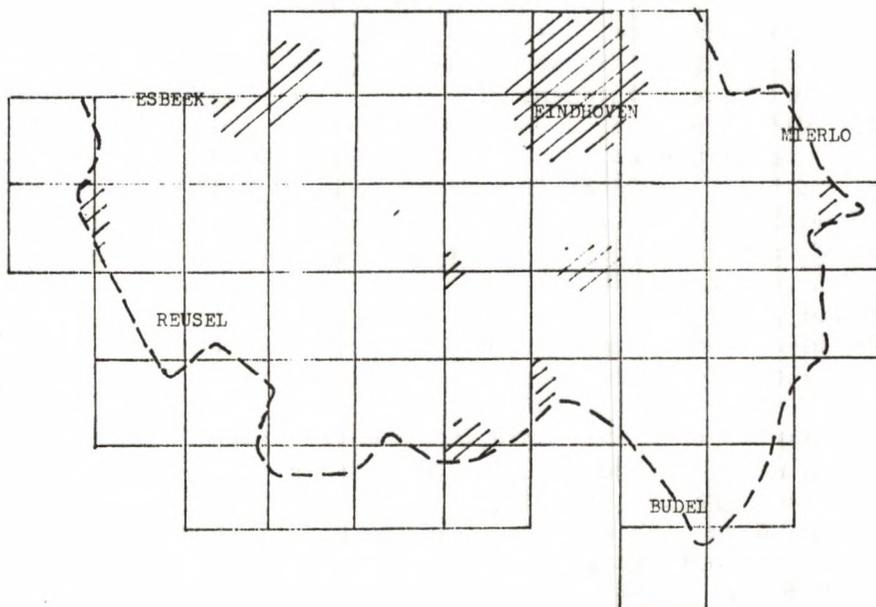
3.2 Gegevens van voor 1986

Tijdens de avifauna periode in de begin jaren zestig (Van Erve et al. 1967) werd de Bosuil op twee plaatsen binnen ons werkgebied vastgesteld (figuur.1). Tot 1982 is er geen sprake geweest van enige systematische inventarisatie. In alle jaren werden er wel Bosuilen vastgesteld in de bekende/aantrekkelijke gebieden, het ene jaar wat meer dan het andere, maar ver boven 10 roepende mannetjes per jaar kwam het niet. Bij de in 1982 gehouden Bosuilinventarisatie, verricht door enkele leden van VWG De Kempen, werden minimaal 34 roepende mannetjes vastgesteld. Het accent lag echter op de min of meer bekende Bosuil-gebieden en de onderzoek intensiteit was over het algemeen laag.

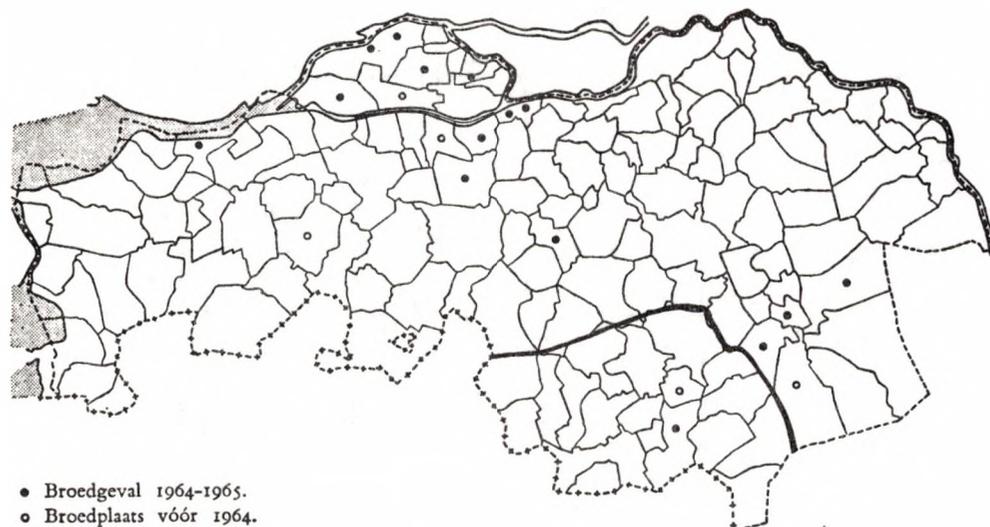
Figuur 1. Vastgestelde territoria van de Bosuil in de Kempen in 1986.

Figuur 2. Niet en minder goed onderzochte gebieden.

Figuur 3. Verspreidingskaart van de Bosuil in de Avifauna van Noord-Brabant (Van Erve et al. 1967)

4. Diskussie

De Bosuil wordt voor wat betreft de Kempen in de jaren zestig alleen gemeld uit Waalre (vóór 1964) en Valkenswaard (1964 en 1965) (Van Erve et al. 1967). Eigenlijk is er dan tot 1982 niet zoveel concreets te zeggen over het eventueel toenemen van de soort in de Kempen. Er zijn geen inventarisaties gedaan. Alleen werden er losse waarnemingen verzameld en dan nog vaak alleen in gebieden die bekend waren of een zeer geschikt Bosuil-biotop hadden. Dat de soort toenam was wel duidelijk omdat de Bosuil, langzaam en haast onopgemerkt, in steeds meer gebieden werd waargenomen. In 1982 werd er een inventarisatie georganiseerd door Tom Heijnen. Deze omvatte echter vooral de reeds bekende gebieden. Als we de grote, bekende gebieden nu eens met elkaar gaan vergelijken (Heezerbos, Grootte heide, Leenderbos, Baest, Landgoed 'De Utrecht'), dan zien we dat hierin in 1982 22 roepende Bosuilen werden vastgesteld. In 1986 waren dat er 24. Hieruit kan men concluderen dat de uitbreiding binnen deze gebieden in 1982 al voltooid was.

Buiten deze gebieden zien we in de periode 1982-1985 echter een duidelijke toename van het aantal gebieden waarin de soort werd vastgesteld (9 gebieden).

Bij de inventarisatie van 1986 werden nóg meer gebieden ontdekt waar de soort voorkomt. Ook werden er nu Bosuilen ontdekt in biotopen die op het eerste gezicht niet erg geschikt lijken, zoals monotone denneakkers. Als voorbeeld wil ik een Bosuil noemen die op de Oirschotse heide werd ontdekt bij het zoeken naar roofvogelnesten. Deze bezette een oud kraaiennest in een perceel bestaande uit alleen maar naaldhout.

Dit soort gevallen duidt op een uitbreiding vanuit de zogenaamde goede gebieden naar de minder goede gebieden, zoals monotone naaldbossen met heren en der nog een rand van loofhout (vnl. Berk en Eik).

Het blijft interessant om de Bosuil in de toekomst te volgen. Zeker gebieden waar de soort nog niet vastgesteld is worden dan interessant.

5. Dankwoord

Ik wil iedereen die heeft meegeholpen aan de inventarisatie via deze weg bedanken en Tom voor het terbeschikking stellen van zijn kaart met Bosuilgegevens uit de periode 1978 t/m 1982 en voor het doorlezen van dit artikel. Ook wil ik de mensen nog bedanken die oude gegevens hebben doorgespeeld.

6. Literatuur

Erve, F.J.H. et al. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum, Assen.
Hustings, M.F.H. et al. 1985. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen.
Mooij, J.H. 1982. De Bosuil. Kosmos, Utrecht.

INVENTARISATIES VAN DE ROEK IN NOORD-BRABANT

Maarten Helmich

Inleiding

Roeken worden reeds gedurende een groot aantal jaren geteld. In 1924 verzamelde de Plantenziektenkundige Dienst gegevens, in 1936 deed het ministerie van Landbouw en Visserij dat, in 1944 werden door de heer Kloos van genoemd ministerie gegevens verzameld en de heer Koersveld organiseerde tellingen in 1950, 1954 en 1959. Sinds die tijd zijn er door de toenmalige directie Faunabeheer min of meer regelmatige inventarisaties van Roeken uitgevoerd. In 1967, 1968 en 1969 werd onder auspiciën van het Contact Orgaan voor vogelstudie van de K.N.N.V. een inventarisatie verricht naar de verspreiding en bestrijding van Roeken.

In de jaren 1973-1977 is in het kader van het S.O.V.O.N.-broedvogelproject zo nauwkeurig mogelijk de verspreiding van (o.a.) de Roek vastgesteld. Telgegevens uit de laatste jaren zijn afkomstig van de directie Faunabeheer (tegenwoordig ressorterend onder de directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer), medewerkers van Staatsbosbeheer en een groot aantal particulieren. Gegevens uit de jaren 1970, 1975, 1980 en 1985 zijn in een rapport van het ministerie van Landbouw en Visserij vastgelegd. Dit artikel is een bewerking van dit rapport, toegespitst op de Noord-Brabantse situatie.

Kanttekeningen bij de tellingen die zijn verricht

Dubbeltellingen in het verleden zijn niet uitgesloten, omdat lokaties niet exact werden aangeduid.

Door verstoring of het kappen van nestbomen kan de kolonie uiteenvallen, zonder dat dit in de telresultaten is verwerkt. Meestal wordt alleen het aantal nesten geteld, enkele keren ook het aantal bewoonde nesten. In een kolonie in Giethoorn bleek dat 6,8% van de nesten door niet broedende tweedejaarsvogels als speelnesten werden gebruikt.

Aantalsverloop

Het aantal Roekennesten in 1924 wordt geschat op ca 30.000. In 1936 komt het aantal op ca 40.000 broedparen in Nederland. In 1950 wordt (na extrapolatie) geschat dat er tussen 49.750 en 55.000 bewoonde Roekennesten voorkomen.

Vanaf 1943 tot 1977 is de Roek onbeschermd geweest. Jacht, verstoring en vergiftiging kwam toen volop voor. Vanaf 1977 is de jacht (m.u.v. speciale artikel 53-vergunning) niet meer geopend.

Door deze onnatuurlijke aantalsregulatie daalde het aantal broedparen in Nederland tot ongeveer 10.000 paren. Na 1975 nam het aantal broedparen weer snel toe.

Tabel 1. Roeken kolonies in Noord-Brabant: samenvattend overzicht.

	1970	1975	1980	1985
Aantal nesten	728	742	2005	3154
Kolonies	17	22	27	30
Kolonie 200-500 paren			3	1
Kolonie 1.000 paren			0	2

Verspreiding in Noord-Brabant

In 1924 kwam de Roek eigenlijk alleen voor in het grote rivierengebied tussen Den Bosch en de polder ten noorden van Breda.

Ten zuiden van Den Bosch en in de omgeving van Someren kwam een tweetal grote kolonies voor (1000 nesten). In 1936 breidde het broedgebied zich in westelijke en zuidelijke richting uit.

De verspreiding in 1944 wijkt nauwelijks af van die in 1936. In 1970 blijkt de Roek West-Brabant weer te hebben verlaten. In 1985 komt de Roek in een drietal concentraties voor, n.l. rondom Breda, rondom Helmond en een brede zone langs de Maas in het gedeelte van Midden Brabant. Een overzicht van de Brabantse kolonies is te vinden in tabel 2.

Conclusies

-Na de intensieve vervolging van de Roek tussen 1943 en 1977 (vermeende landbouwschade) neemt het aantal broedende Roeken weer sterk toe

-In grote delen van de provincie kwam de Roek vroeger niet voor. Nu, na herstel van de populatie blijft het "oude" verspreidingsgebied favoriet.

Slot

Waarnemingen van de Roek noteren indien U een kolonie aantreft die niet in de verspreidingstabel staan.

Een aantal nesten lijkt wel, maar hoeft niet bewoond te zijn. Nesten kunnen door niet broedende vogels als speelnest worden gebruikt.

Literatuur

Ministerie van Landbouw en Visserij, 1986. Inventarisatie van de Roek in Nederland

Adres: Akerdijkstraat 26, 5112 GL Den Bosch.

FN 06

Tabel 2. Overzicht van Roeken kolonies in Noord-Brabant
(bron: Ministerie van Landbouw en Visserij, 1986).

Provincie: NOORD-BRABANT

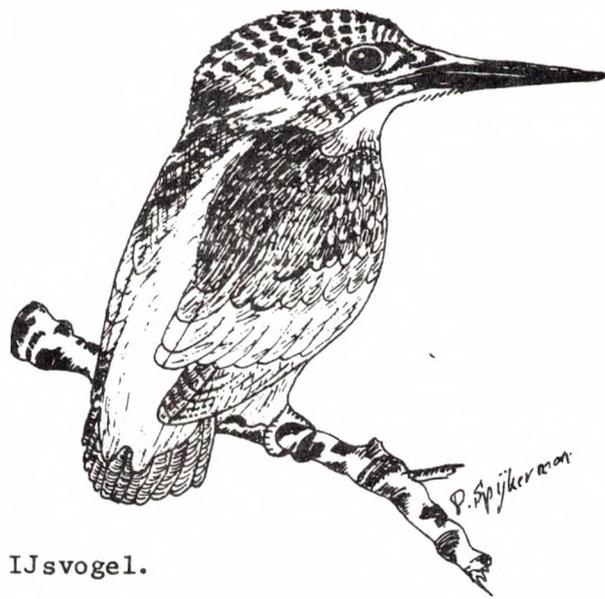
Gemeente	Plaats Plaatscode		Nadere omschrijving	Bekend sinds/tot	Aantal nesten in roekenkolonies (x)			
	Atlasblok/Coördinaat				1971/70	1975	1980	1985
Beek en Donk	Heereind		Herendijk Lage Heesweg	+ 1984 1983			24	0
	51-27	171 - 394						
	51-27	171.3-394.3						104
Bergeyk			Polder de "Maay"	1966	34	30(1972)	0	
Boxmeer	46-43	193 - 407	De Biest	1944	107	100(1973)	325	506
Deurne	52-31	184.0-386.8	t.o. Kasteelruïne	1960	24	24(1973)	72	130
	52-31	183 - 387	achter Kasteelruïne					14
	52-31	183.9-387.0	Kasteelpark	1970	13	17(1973)	30	14
	52-31	183 - 385	Gemeente museum, de Wiegen				27	38
Dussen			Noorderveld	1970	0			
Eindhoven			Paterskerk = Augustinerdreef	1969	12	10(1973)	onbekend	
	51-45	160 - 380	IJsbaan	t/m 1985			35	24
Gilze en Rijen	50-16	125-399	Omgeving spoorlijn Hulden				20	37
Heeze			Kasteel Heeze	1936	42	50(1973)	0	
Helmond	Stiphout		Broekholbeke Venstraat	1980 1980			20	126
	51-37	171 - 388						
	51-37	171 - 387						
's-Hertogenbosch	Empel		Grote Wiel	1980			48	98
	45-23	151 - 416						
	Empel/Gewande		(Leo van den Bergh)	1973		(54K)		
Hoogeloon Hapert en Casteren	Hapert		Bij z.g. Kuil	1971	18	16(1973)		

Provincie: NOORD-BRABANT

Gemeente	Plaats Plaatscode		Nadere omschrijving	Bekend sinds/tot	Aantal nesten in roekenkolonies (x)			
	Atlasblok/Coördinaat				1971/70	1975	1980	1985
Lieshout			Ruweeuwsels	1971	9	16 (1973)	onbekend	
	51-26	169 - 392	Tuinderij v.d. Zanden = Beemdkant	1971	86	80 (1973)	125	134
	51-26	169 - 393	Beemdkant 14					4
Lith	45-14	156 - 420	Eendenkooi SBB	1980 t/m 1984			115	0
	45-23	154 - 419	Deelenweg "'t Wild"	1984				123
Luyksgestel			Vlieterdijk=Sengelbroekvelden	1968	17	25 (1973)	0	
Made en Drimmelen	Made		Dorp	1970	0			
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	Heerendonk							
	51-36	165 - 389					16	0
	51-	164 - 389	Kerkhof, Nederwetten	1955	22	20 (1973)	12	39
	Nederwetten							
	51-35	164 - 388	Matheushoeve	1984				13
	51-35	163 - 387	Soeterbeekseweg	1980 t/m 1984			22	0
Oosterhout	44-34	117 - 410	SBB-objecten "de Hillen"	1975		25	58	138
Roosendaal en Nispen	49-27	90 - 394	Emilie van Loonpark Zwembad	1971 t/m 1981	16	12	3 2	
Rosmalen			Bij St. Annaschool	1944		(OK)	0	
Sprang Capelle	45-24	155 - 418	Tweede Hoefweg	1984				75
	44-36	128 - 411	Winterdijk	1936	103	44 (65K)	78	58
			Evenwijdig Winterdijk "de Dallen"	1984				86
	44-36	129 - 411	Kasteel Zuidewijn	1936		19 (32K)	33	85
	44-36	127-409/10	Omgevingstation, politiebureau	1975		22	44	40
	44-36	126 - 410	Eendenkooi				ca. 250	320
	44-36	126.8-410.7	Tegen dorpskom	1984				26

Provincie: NOORD-BRABANT

Gemeente	Plaats Plaatscode		Nadere omschrijving	Bekend sinds/tot	Aantal nesten in roekenkolonies (x)			
	Atlasblok/Coördinaat				1971/70	1975	1980	1985
Tilburg	50-16	127 - 397	Landgoed Dongewijk	1948	148	142	ca. 427	630
	50-17	133 - 397	Rauwbraken, café de Kluyt Wilhelminapark	1971	38	18	53	17
	Berkel-Enschot 50-18 136 - 397		Oude Bosscheweg	1935		6	3	5
Uden			Prior van Millstraat	1971	12	14(1973)	onbekend	
Veghel	45-56	165 - 401	Ketelwiel (W.Aa) Z.W. vaart	t/m 1982			48	0
	45-56	167 - 400	Gemeentegrens (O.Aa)	t/m 1985			67	81
	45-56	166 - 401	Bos oostzijde Aa	1982				36
	45-56	165 - 403	Tuin Franciscanessehof	1983				24
	45-56	165 - 403	Kruispunt Veghel	1983-1984				0
Vierlingbeek			Dorp	1973		22(1973)	0	
	Holthees		"Makkum"	1936			onbekend	
Vlijmen	Haarsteeg 45-31 141 - 414		Meertjes -	1965	27	30(39K)	48	65
	Heusden					(1976)		
Vught			Landhuis Margraf?					

IJsvogel.

TECHNISCHE AFGEVAARDIGDEN

SOVON DISTRIKTSKOORDINATOR OOST-BRABANT

Ernest van Asseldonk Oranjelaan 6 6043 GL Roermond 04750-82378

COMMISSIE AVIFAUNA-ONDERZOEK PPD (namens het SOV)

Peter Key	Molenstraat 36	5087 BN Diessen	04254-1917
Sjef Benders	Wilhelminastraat 58	5721 KK Asten	04936-1367
Marco Bakermans	Klaproos 17	5527 KG Hapert	0

BESTUUR SOV

Voorzitter:

Ben de Ruyter Heibeeckstraat 40 5662 EG Geldrop 040-857391

Sekretaris:

a.i.: Ad van Asten (Interne zaken) en Sjef Benders (Externe zaken)

Penningmeester:

Frans Post Noordhoekring 62 5038 GE Tilburg 013-360118

Overige leden:

Ad van Asten	Waalreseweg 73 a	5554 HB Valkenswaard	04902-41271
Sjef Benders	Wilhelminastraat 58	5721 KK Asten	04936-1367

REDAKTIE "ROODBORSTTAPUIT"

Tom Heijnen	Boschdijk 1081	5626 AG Eindhoven	04909-2128
Maarten Helmich	Ackerdijkstraat 26	5212 GL Den Bosch	073-414861

SOV WAARNEMINGEN-ARCHIEF

Centrale contactpersonen:

Jon Boesten	De Mommers 12	5581 AL Waalre	04904-15276
Tom Heijnen	Boschdijk 1081	5626 AG Eindhoven	04909-2128

BETALINGEN

Te voldoen op gironummer 5617837 t.n.v. F.A.H.E. Post, penningmeester SOV, Postbus 319, 5600 AH Eindhoven. Abonnement "De Roodborsttapuit" : voor leden van aangesloten werkgroepen Fl. 10,-, voor overige abonnees Fl. 20,-. Betreffende bedrag te voldoen op bovenvermeld gironummer onder vermelding van "Roodborsttapuit 19..". Oude nummers (ad Fl. 5,-) en kopieën van artikelen (ad f 0,30 per kopie) op aanvraag verkrijgbaar bij de penningmeester SOV.

DE ROODBORSTTAPUIT

Periodiek van het Samenwerkingsverband van Oost-Brabantse Vogelwerkgroepen
(SOV)

Jaargang 5

Nummer 1

Januari 1987

Redactie: Tom Heijnen (eindredactie), Maarten Helmich

Tekstverwerking: Jet van Asten

Lay Out: Ad van Asten

Tekeningen: Frank Neijts, Piet Spijkerman

VAN HET BESTUUR:

Van het bestuur 1
Informatiebulletin nummer 3 (Jaarverslag 1986) 2

VOGELWERKGROEPEN AAN HET WOORD:

Vogelwerkgroep Land van Cuyk 8

SOV BERICHTEN:

SOV archief mededeling nr 1 10
Errata en addenda 15

VAN DE REDAKTIE:

Van de redactie 16
Korrespondenten voor "De Roodborsttapuit" 16
Vogelonderzoek en Roodborsttapuit 17

KORTE MEDEDELINGEN:

Verspreiding van de Fuut in midden en oost Brabant, Jan van der
Winden 19
Broedgeval van de Nijlgans in een kerktoren, Boxtel 1986,
Piet van Happen 20

LOPENDE ONDERZOEKEN:

Overzicht van lopende onderzoeken 21

Slaapplaats van Blauwe Kiekendieven op de Cartierheide, Zuidoost
Brabant, Hans Cornelissen 22

Het voorkomen van de Bosuil als broedvogel in de Kempen in 1986,
Pieter Wouters 35

Inventarisaties van de Roek in Noord-Brabant, Maarten Helmich 40